

RÉGI ANGOL VERSEK

A CSERESZNYEFA DALA

(Népének az 1400-as évekből)

József idős vala már,
Sok éve betelvén,
Hogy elvette Máriát
Galiléa földjén.

Egyszer erdő sűrűjén
Sétálgattak ketten,
Rőt cseresznye csillogott
Rájuk a berekben.

Igy szólt akkor Mária
Szeliden és lágyan:
„Terhes vagyok, tépj nekem,
Kérlek! . . . megkivántam.“

Igy szólt akkor a rideg
József durva hangon:
„Akitől van a gyerek,
Cseresznyét az adjon!“

Igy szólt akkor Mária
Méhében a magzat:
„Hajtsd le kincsed, büszke fa,
És anyámnak adjad!“

Meghajolt a büszke fa
Jobbján Máriának,
„Nézd csak József“ mondta „ha
Te nem adsz, a fám ad!“

S ette, ette Mária
A vörös cseresznyét
S vitte, vitte sulyosan
Drága-terhű testét.

A LÁNGOLÓ GYERMEK

(Southwell Robert, 1561—1595)

Érc-szürke téli éj vala; reszkettem, hullt a hó
S hő vert ki mégis hirtelen, a lelkemig ható;
Mig félve pillanték körül, hogy mellettem mi ég,
Egy lángoló szép gyermeket himbált az éji lég.
Bár testén átizzott a fény, oly sűrű könnye hullt,
Hogy lángja elhalt, majd a könny hevéen ismét kigyult.
„Jaj“ mondta „most születtem én s bennem hév szikra fül.
Mégsem melegszik más szíve az én szívem körül!
Tövises ágak fütik át keblem, e szüz kohót,
Bu füstje száll, bűn hamva gyül — de jószágom lobog.
E hőt törvény élesztgeti s táplálja égi kegy,
Megalvad benne salakos lelked mint érc-elegy
S ha majd kellő formát vesz a megmunkált anyag,
A vérem hullik, hogy vele tisztára mossalak.“
Ezt mondta s eltűnt mint az árny, mely foszlik, elsuhan
S akkor jutott eszembe, hogy Karácsony éje van.

KRISZTUS A KERESZTEN

(Crashaw Robert, 1613—1649)

Látad, mely értünk s mennyei
Javunkért jární megszokott,
Bénán csügg. Sós ár szennyezi:
Saját szent véred rácsorog.

Magad-szétoztó két kezed
Nem mozdul s mégis folyton ad;
Ó adjon is, mert bár szegek
Ütötték át, mégis szabad!

(Brasov)

(SZEMLÉR FERENC fordításai)

EMLÉKEZÉS

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁNRA

A szó és a betű nem egyéb, mint szerszám, mely magában semmi; csak alkalmazása által válik hasznossá vagy károssá s csak annyiban neveli a nemzet szellemi vagy anyagi hatalmát, amennyiben hasznos tettet gerjeszt — írja Széchenyi István gróf. Aki e két fegyverrel: szóval és betűvel szolgálja fáját, annak nagysága munkájának eredményeiben rejlik. A nagy magyar épp száztizenöt éve lépett a közéletbe, a *Magyar Tudományos Akadémia* megalapításával. Emlékét őrzi a Lánchid, Kaszinó, Lóverseny, Dunagőzhajózási Társaság, Vaskapu stb. Feltűnő, hogy fájának szolgálatát nem anyagi alkotással kezdte meg. Ha lelkét vizsgáljuk, oly ritka nagyság tárul elénk, amely mellett még saját anyagi alkotásai is a parányiakká törpülnek s amelyhez fogható a magyar történelemben keveset találunk. Lelkében Zrinyi Miklós-i lánggal lobogott a fajszeretet tüze, s ez volt a fáklya, mely élete utját bevilágította, de ugyanekkor bevilágította a magyar nép fejlődésének utját is. Ez az olthatatlan tűz jelölte ki célját, amely a magyar fajiság, a magyar nemzetiség kifejtésében, nemesítésében csúcsosodik, mert »jövendők alapja nemzetiségünk biztosítása, nemesb kifejtése«. »Jóllehet — mondja — az anyagi kifejtéseket is elkerülhetetlenül szükségesnek tartjuk, nemzeti jólétünknek még sem állítjuk anyagi sarkalatokra, mert nemzeti jólétünknek mindenekelőtt nemzetiségünk megmentése és jövendő biztosítása szolgál alapul. Ámbár felette magasra állítjuk az anyagi javakat s ekép leghatározottabb pártolói vagyunk az anyagi kifejtésnek s azt is tudjuk, hogy az anyagi kifejtésnek mily szerencsés hatása van a szellemi fejlődés előmozdítására, mégis nemzeti jellemünkhöz képest üdvöt ránk és utódainkra csak úgy remélhetünk, ha szellemi alapon nyugszik jelenünk és jövendők, ha szellemi alapokon emelkedik anyagi kiképzésünk és nem viszont«. (Kelet Népe).

Ezt a célt jelölte ki Széchenyi a magyar nép számára. Célkitűzésében fajtájának rajongó szeretetén európai látókörén és felette magas műveltségén kívül az a meglátás is vezette, amelynek az ő közvetlen fellépte előtti korszak egyik legkimagaslóbb

egyénisége, Felsőbúki Nagy Pál már ő előtte is kifejezést adott, amikor *a nemzeti lemmaradás két biztosítéka, a szabadság és a nemzetiség gondolata közül a nemzetiségnek nagyobb fontosságot tulajdonított, mint a szabadságnak, mert a nemzetiség megőrzése a szabadságtól megfosztott népet még vissza tudja emelni a szabadság talapzatára, de a leghatalmasabb nép is szolgátságba jut és rabigába görbed, ha elveszti nemzetiségét.*

Fajszeretetének és államférfiui nagyságának kritériuma nem abban rejlik, hogy bölcs volt célkitűzésben, mert ehhez gyakran elméleti bölcsesség is elegendő, hanem, hogy rá tudott mutatni a cél eléréséhez szükséges eszközökre, meg tudta jelölni az odavezető biztos utat. A mély értelmi képességnek, az ismereteknek és a gyakorlati érzéknek ez a szerencsés találkozása tette őt államférfiuvá, mert meg tudta ítélni, hogy mely utak vannak nyitva a gyors haladásra, melyek a lassubbak, s melyek vannak még a haladás útjában elzárva.

Széchenyiben az államférfiui képességeket hatványozott mértékben jelük meg. Mikor száztizenöt évvel ezelőtt közpályára lépett, a magyar légkört tespedés sorvasztotta. A nemzet nagyfoku érdektelenségben s közönyben senyvedt, hogy utja a biztos megsemmisülés felé vezetett. A köznemesség kuriájába zárkozva gondolat nélkül, lemondó mozdulatlanságban töltötte napjait. A főnemesség viszont a császári udvar fényárjában sütkezett s külországokban pazarolta a magyar föld kincsét. Az idegen, aki köreiben megfordult, mindent gondolhatott, csak azt nem, hogy magyar is él Kelet és Nyugat várfalai alatt. Főnemeseink előkelő magyar méltóságokat viseltek, csak éppen magyarul nem tudtak. Keserű humorral írja Széchenyi a *Naplóban*: »Valumbrosa nem tud spanyolul — lehetetlen: Bolingbrooke nem tud angolul — ez nem lehet! Caraman nem tud franciául — ez tréfa. Gróf Nádasdy nem tud magyarul — ez természetes«. Ilyen légkörbe lépett harminc éves kora táján a nagy magyar, aki külföldi utazásai alatt ezeket írja: »Szegény hazám, csunyácska vagy, de azért mégis szeretlek, dacára homokodnak és lakóid önhittségének. És te, én jó Fertőtavam, valami szép te sem vagy, csak arra kérlek, maradj meg nálunk, mert partiaid nem lévén, nagy jószág töled, hogy el nem szaladsz.«

Ösztönszerűen megérezte, *hogy az emberiség nagy családjában csak annak a népnek lehet helye s jövője, melynek hivatása van, s mely hivatását be is tudja tölteni.* Széchenyi a magyarság hivatását abban jelölte meg, mint Európának szinte rokontalan, de oly sok szép tulajdonságot magában rejtő népe, *elütő nemzetiségét sajtóságaival megőrizze es fejlessze.*

Legelső teendője az volt, hogy felrázza a magyarságot beteges aléltóságából. Neve népszerűsége egyre emelkedett s mozgalma mind nagyobb és nagyobb hullámokat vetett. Közéleti vezér volt.

Ő jelölte meg az utat, melyen haladni kell, de megállapította a haladás ütemét is.

Gyakorlati érzékének fejlettségével és nemzetének mindenekfelett való szeretetével szerencsésen egyesült messzetekintő óvatossága. Az anyagi fejlődést is a magyarság teherbirásához mérte. Kiterjedt a figyelme arra is, hogy gyenge fazekunknak a számra és értelmi sulyra nyomósabb szláv vagy német elem kö-edényéhez való folytonos ütögetése által rövid idő alatt tört cseréppé ne váljék a magyar. A nemzetiségekkel szemben még a hivatalos magyar nyelv tüzzel-vassal való terjesztését is elítélte, nehogy a visszahatás törvényénél fogva a nemzet gyengüljön. »Vegyük be őket alkotmányunkba, hogy ők is bevegjenek minket magukba s nemzetiségünk erősödésében az időtől is várjunk valamit. Angliát, Amerikát követni sokban szép, de az utánzásban ne tegyünk úgy, mintha Nagy Sándorként már mi is tul lennénk a Granikuson, a dolog veleje inkább az, hogy azt tegyük, amit ők akkor tettek, amikor körülbelül azon a lépcsőfokon álltak, amelyen mi vagyunk. Nem egy nép pusztult el, amely többet akart, mint birt, vagy épen semmit sem akart s így semmit sem bir.« (Kelet Népe).

A haladás mérlegének egyik serpenyőjébe a császári udvar politikáját tette, amely akkor már száz éve a magyar alkotmány lassu megsemmisítésén munkálkodott, hogy az egységes monarchiát megteremtse. A másik serpenyőjébe az ébredező, de még meg-nem-erősödött magyarságot tette, melynek egy része még mindig a legalázatosabb és legodaadóbb szolgája volt az uralkodó háznak, másik része pedig a betyár-szerepben tetszelgett, s a kedvezőbb körülmények ellenére a meddő kuruczellemet ébresztgette. Az alélt-ságból éppen felrázott, szellemileg és anyagilag visszamaradt magyarság még nem lehetett elég erős azon kormányhatalom elleni küzdelemre, melyet évszázados hagyományából kifolyólag a magyarság egy része is támogatott. (Politikai programtörédék).

Széchenyinek az áradat megfékezésére már nem volt ereje. Tragédiája akkor kezdődött, amikor a megújodási mozgalom fejlődésével a haladás oly iramot vett, amely nem állott arányban a nemzet erejével. A vezetés gyepőlője akkor kiesett Széchenyi kezéből. Ez volt tragédiája.

Ha arra a küzdelemre tekintünk, melyet a magyar nép a szabadságharc ideje óta folytatott és folytat, meglátjuk azt az ősi életerőt, melyre Széchenyi alapított. *Ezt az életerőt kell ápolnunk és fejlesztenünk, hogy a magyarság az eszmék és népek nagy har-cában fennmaradhasson.*

B. Petrovoszelo.

Dr. Takács Ferenc

NOSZTALGIKUS UTAZÁS

Legelő, gémes, jegenyék,
rekettyés, vadvíz, fűz, fenyér,
pagony és tetők, feketék,
a táj búcsúzik, színe mély.

Unat a sík? jobbra tekints:
tölgyhajú, szép szelíd hegyek,
őszől roskadó hegygerinc
jagyallal, cserrel integet.

Megyünk lassan az est felé.
Alattunk fölriadt erek,
s lopva a jegenyék közé
rajzolódik a kék Mecsek:

tág szlavón mezőkön dőcög
vonatom: unott utazás
egy kék vonal a fák között:
időtlen bánat, csupa gyász...

Megyünk, már szálas lágy ködök
gombolyodnak a fák fölött,
s valahol bent a csönd alatt,
valahol lent a könny alatt,

hol vágyam vak börtönfalak
őrzik: a bánat fölszakad
s buzog, buzog, már ellepi
a lelkem, és teleteli

van vele már az este is,
ki tudja, merre, merre visz
sorvadó magyar végeken?
tele van vele életem:

sorsom és álmom, veszttem is,
ki tudja merre, merre visz?
Ha sejtitek, feleljetek,
idegen erdők és hegyek!

Ősz, nosztalgia, sóhajok!
vigasztaljatok, szóljatok,
versek, gügyögő gyermekek,
mielőtt csöndbe elmegyek...

Hideg üvegen homlokom,
bús tekintetem téveteg
túl jegenyéken, dombokon
hiába kutat, kék Mecsek...

DUDÁS KÁLMÁN

MÉLYRŐL INDULOK

Őseim közül — mik is lehettek?
ki tudja, hányan jaidultak föl,
kikről semmit és mindent tudok:
másnak éltek, maguknak temettek,
örzik őket bennem a gesztusok,

sar.da rándulás, mord tekintet,
ha látom a puszták kényurát, —
átadták híven, nyersen, mint egy
intő ereklyét apáim, kiknek
tőled innen ismerem sorát.

Szépapám: a vadvizek között
Halas táján szolgálta az urat.
Pihenés helyett homokot kötött,
az unokák ne hallják majdan,
ha a naggyúr husággal ugat,

Dédszülém a kiskún életet
mentette hűn, lankadatlanul:
bába volt, tudta, kell az élet...
El-eltűnődöm, nagy rejtély lehet,
hogy a költő-sarj kitől tanul.

A dédapám zord börtönőr volt,
zörgő kulcsokkal járt a csendben.
Sors gúnnya: tőle örökölttem,
hogy véreimnek bajban, könnyben
a föltámadás dalát zengjem.

Nagyapám könnyes igazság volt,
szidta a rendet, mint a bokrot,
féltette tőle a hazát
s az urakra, ha átkot mondott,
vád és düh rázta a szavát.

A Bácsér partján, szülém mesélte,
tintát sajtolt sötét bogyókból
egy rongyos fiúcska: az apám,
fehér kenyeret kapott érte
a fehérlisztű nebulóktól.

... Emlékszem, hangja mélyen zengett,
sötét, nagy szeme messzerévedt
s elborult: mire gondolhatott?
tán arra, melyik a sötétebb,
a múlt vagy velünk a holnapok.

Érzem, mélyről jövök én nagyon,
előnevem és mord címerem
a rámhagyott iratlan vagon:
véremben bús jobbágy-őseim
tüzét és haragját cipelem.

Morajlik olykor és költőget
lelkem mélyén a sötét sereg,
hallom a súlyos, torz öklöket,
érezem a boszús, orv erőket:
tőlük lesz erőm vértés remek.

Titok, hány őszám él, jön velem,
termőn, edzőn, mindent szétvetőn,
s annyi láz és fülledt gyöttelelem
mért bújkál bennem, s mit rejt magában
ezergyökerű csendem és erőm — — —

DUDÁS KÁLMÁN

NYÁR

*A táj pörkölt, a sík kopárra váltan,
a fű kiégett, a patak kiszáradt.
Derékig állnak a lankák a nyárban
s a nap aszalja az útmenti fákat.*

*A határ kisült. Üres, szürke száraz,
föl-fölküld egy embert: esőt les a dombról,
az éhes jószág, ögyelegve szálaz,
szakadtan járkál, szomorún kolompol.*

*Hogy erre járok a kánikulában,
horkol a föld, a süket és kipállott,
pár pipacs nyaldos apró láng-ruhában
hogy gyujtaná föl e döglött világot!*

(Máliigyos, 1940 nyarán)

DUDÁS KÁLMÁN

SOP NIKOLA :

BALLADA AZ ELÉRHETETLENRŐL

*Már tudom, ha utam az alkonyatba hal,
és sötétbe téved a lomb a fák hegyén,
hallom ruháját suhogni, édes, halk moraj:
a kihalt ösvényen elindul felém.*

*Jön, de lassan hozzák léptei.
Már kakas se szól és sűrű a setét.
Keblen magzatát álom érheti,
hörpint belőle s lehunyja szemét.*

*Virrad, fénylik a perc, elliben hamar.
De könnyed és drága és gyermeki
alakja rajzát rejti az enyhe kanyar.
Ölén, álmában, kislia lepkéit kergeti.*

*Erősen tartja, de játszik vele a szél, kezén
ringatja csöndbe, harmatba és az éj
hálójába. S én hallgatom, hogy jön felém.
És léptem sóvár vágyam sarkába ér.*

*Reng, hajlik a fű, reszketve, érzem én,
az éj az álmok partján kikötött.
De ő csak jön, csak közeledik felém.
És nem fogy a távol a két vándor között.*

*A harmat bódít? való vagy álmodom.
Kábit egy mély virág mérges himpora.
De hallom lépte nesztét a friss katángokon
S tán el sem érzük egymást így soha.*

*Tán arca andalit vagy a köd fátyola.
Tán a közelség ás csapdát elém.
Tán én hallom csak őt: a távola —
elátkozottan nem veszi a neszt, mert az enyém.*

*A tisztáson hállok. Lelkem csüggedt, aggállyal tele.
Arca már az alkony ködébe merül.
Gyermekeddel, varázsló lány, elérhetetlen, te, te,
ne zavard utam, ha alkonyatkor járok egyedül.*

Fordította DUDÁS KÁLMÁN

MOLNÁR BÁCSI, MOLNÁR NÉNI

Akkor is világháboru volt. Asszonyok dolgoztak a mezőkön. Orosz foglyok arattak. Szép lendülettel, megadva a buzának a nekijáró rajongó áhítatot.

Különös nagy csönd volt akkoriban és különös feszültség. Abban élt mindenki, a világ lázában. Csak asszonyok voltak a faluban, de a távoli harcmezőkön küzdő férfiak élete töltött be mégis mindent. Széles ázsiai puszták levegője ülte meg a tarlókat. A falu lélekzetvisszafojtott csöndjében hallatszott a nagy, távoli világ izgatott szívdobogása.

Furcsa szép idő járt. Mindennap sütött a nap, de mindennap elborult. Dörgött az ég minduntalan, eleredt áldott könnye még mosolygása közben is, meleg párák nevelték a vergődő emberiség árván hagyott földje termését.

Nagy becsülete volt akkoriban mindenféle munkás kéznek. Öreg volt az az ember is, asszony is, akik munkát keresve bukkantak föl egy napon az országon, de jókor jöttek. Itt maradtak a konyhakertben.

Kicsiny, sovány, panaszos volt az öregasszony. Szikár, sovány, derűs volt az öregember.

Az öregasszony kitünően kapált. Nem is kellett neki hajuldoznia hozzá, — úgy állt már a dereka ugyanis, kapálásra görbülten. Nem igen beszélt. Dolgozott.

Bezzeg az öregember egyenes volt, nádszáltermetű. Kedves, csillogó kutyaszeme mindig mosolygott. Lehetetlen volt szóba nem állni vele. Pedig az nem volt olyan egyszerű.

— Itt utat hagyjon, Molnár bácsi. Utat. Ide.

— Igen, igen. Kutat. Jó lesz biz a, Nagyon jó lesz itt.

Olyan lelkesen bizonykodott, hogy már attól féltünk, nekilát a kutásásnak ott a dombon. De jött a néni és a fülébe kiabált:

— Utat, vén bolond, utat, nem kutat!

— Jó, jó, tudom én mit csináljak — dűnyögte végtelen megvetéssel az öregember. — Csak te hallgass!

Szegény Molnár bácsi! Hogy így ráripakodik az a savanyu felesége!

Sajnálta mindenki az öregembert. Mikor azt kezdték beszélni, hogy néhanapián alighanem elnászpácolja Molnár nénit, egy kicsit akkor is neki adtak igazat.

Ha értelmesebb embert pillantott meg, Molnár bácsi huncutkodva hunyorított egyet a felesége felé, és ha látta hogy nem figyel, megkérdezte:

— Mi van a részvényekkel?

Erre a kérdésre azonban a legértelmesebb ember sem igen tudott neki mit felelni. Hogy mi is van a részvényekkel... Vajjon milyen részvényei is lehetnek szegény Molnár bácsinak?...

Azt bizony, mivel hogy Molnár bácsi nagyot-hallozott, csak Molnár nénitől lehetett megtudni. És így idővel kiderült, hogy mi van a részvényekkel. Valami kis takarékpénztár részvényei. Nem kapnak belőle semmi pénzt. Pedig hát nagyon kéne. Szeretnék eladni.

Hát azt bajos. Sok van-e belőlük?

Sok bizony, de mennyi. Egy ház meg egy szép szőlő ára. Mert hát nem olyan jöttmentek ők. Nagyon szép volt az a kis birtok, öröm volt benne dolgozni. És ez az ember eladott mindent, mindent...

De hát miért? Hogy tehetett olyan bolondot?

Mert a szomszéd nagyon megkívánta. Mert hogy ugyanis egyedül volt a két öreg. Voltak gyerekeik, de meghaltak, ki gyerekkorában, ki meglett korában. Biztatták hát az embert, adja el mindent. Tenger pénzt adnak érte. Vegyen papírt, azzal nincs vesződés, mégis csak úgy ontja a pénzt. Aztán ha mégis megint megkívánja a szöllőt, eladja a papírt és vesz az árán kétszerannyi földet mint a mostani. Háboru van. Fiadzik a pénz. Véték nem fiaztatni, házban, szőlőben hevertetni ilyen szerencsés időkben.

Háboru volt. Az öregek nem küldtek fiat a háboruba. Maguk sem kerültek tűzvonalba, házukat se látogatta ellenség. A háboru mégis rájuk talált.

— Ez a bolond asszony nem ért hozzá — mondta Molnár bácsi, — de mindenbe beleütötte az orrát. Amyit sirt hogy nem is mondhattam meg neki előre, csak mikor már megalkudtunk a szomszédal és megvolt a sok papiros.

Csillogó, kedves két szeme derülten nézett végig a kertünkön. Büszke szeretettel simogatott meg egy maga-buitatta, gyökerezett szőlőtőkét. Mert mindenhova szőlőt ültetett suftyomban.

— Szépen van rajta. Az én szőlőmben is nagy termés lesz.

Az öregasszony szaporán töltögette a krumplit. Egyet-egyet sóhajtott.

Telt az idő, visszakerült a kertészünk. Hanem a Molnárék azért csak megmaradtak. Igaz hogy az öregember inkább csak álldogált a kapanyélre támaszkodva, dudorászott vagy mulattatta az utjába akadókat, de az öregasszony dolgozott kettőjük helyett, sokkal értelmesebben, megbízhatóbban holmi napszámos-gyereknél.

Molnár néni szoknyáját ekkorra már ismerte az egész falu. Lehetetlen volt figyelmen kívül hagyni; egyénisége volt. Ugyanezt a szoknyát hordhatta lánykorában is. De nem anyagi értelemben ugyanazt. Legfeljebb úgy, mint ahogy testünkre is azt mondjuk hogy ugyanaz születésünk óta, pedig a tudósok szerint egyetlen

porcikája sem lehet már ugyanaz. Csakhogy apránként cserélődött ki. Molnár néni szoknyáján sem volt egy tenyérnyi, sőt kisujnyi darabka sem a szoknya eredeti szövetéből. De ezt a sok különféle foltot mégis csak az eredeti szoknya tudata tartotta össze.

Különálló kis házban volt szállásuk, de a néni nem igen használta kényelmes tüzhelyét. Kenyéren éltek. Molnár bácsi néha méltatlankodott. Jó ételt követelt.

— Jó ez kendnek, vén számár! — torkolta le az asszony.

Neki szabad volt letorkolni, de másnak előtte nem. Mindjárt megvédte a más szidalmazásától. Pedig — mi tagadás — Molnár bácsi rászolgált néha a dorgálásra. Az hagyján, hogy nem dolgozott. Csak az volt a baj, mikor dolgozott. Hol a salátát vagdosta ki, hol a virágot. És ágat tördelt. Kis kupacokba gyűjtötte, aztán lopta ki a kabátja alatt.

— Hogy tüzet rakjon az a haszontalan asszony! Még tűzrelőt is én hordok neki!

— Pedig tessék elhinni, nem volt ez mindig ilyen mamlasz, — védelmezte a néni. — Olyan esze volt ennek az embernek, kertészkorában, hogy az uraság mindent órá bizott. Ez intézkedett még a házban is. Ügyes ember volt ez a Molnár bácsi, hanem aztán mindig csak a pincében ült, mindig a pincében, ott terem az a sok bolondság. Aztán a guta is megütötte, éppen a ház feladás után. Moccanni se tudott sokáig.

Ezt nem kapálás közben mondta el Molnár néni. Nagy volt a máktermés abban az esztendőben. Molnár néni is segített kibáználni. Ott ült a házbelleikkel az udvaron, vékák meg zsákok között és beszélgetett. Fölengedett benne a szó.

Ujságpapíros volt az ölébe terítve és Molnár néni szeme munka közben a sorokat falta.

— Rég nem olvastam ujságot — mentegetődzött. — És elkezdett kérdezősködni a világ folyásáról. Hogyan is egyezett meg ez az állam amazzal? Hogyan is törnek tovább egymás romlására az emberek? Igaz-e hogy Amerika tulsokat termel? Megérezni azt ideát is, persze.

Furesa. Milyen furesa a világ. Hogy az a folt-hátán-folt koldusasszony, aki évek óta kapargál a ház körül, ismeri a betűt. És érdeklí minden.

Elbeszélgettünk Molnár nénival. Olvasott ő bizony eleget hajdanában. Jó helyeken szolgált, gyerekeket biztak a kezére, megvolt a maga véleménye mindenről. Aztán jött az ember. Úgyes volt az is, boldogultak. Sokat dolgoztak. Fölnevelték a maguk gyerekeit, de el is vették. Szereztek házat, földet, gyönyörű szőlőt. Hanem mentül jobban elitta eszét az ember, mennél jobban mások befolyása alá került, annál jobban akart mindent tudni. Annál gorombábban hallgattatta el az asszonyt.

Az asszonyt, aki látta a veszedelmeket. Aki tudta mi készül. Tudta. De soha nem tehetett semmit a maga esze szerint.

Molnár nénit, az okos, dolgos Molnár nénit ugyilátszik nem szerette a sors. A kedves, haszontalan Molnár bácsit szerette. Mikor a magafözte bajba kellett volna belekóstolnia, gyöngéden eltompitotta érzékét.

A falubeliek azt beszélték, hogy Molnár néni éhezteszi az urát. Hanem ez az éheztesítés nem volt kárára az öregembernek. Elvette a guta kedvét a kerülgetéstől. Talán ha nem kínálják meg olykor-olykor a sajnálkozók egy kis itókával, még tovább támogathatta volna a kapanyelet.

Egyszer elvágódott. A felesége támogatta haza. Harmadnapra Molnár néni özvegy sorba került.

Mindenkinek hiányzott az öregember. Eltemették tisztességesen, már csak olyan koldusmódra, — adott hozzá ki mit tudott.

Nó, Molnár néninek — mondtuk — csak könnyebbség lesz hogy egyedül maradt. Eltarthatja magát szépen, éldegélhet valamilyen kényelmesebben.

De hát nem éldegélt kényelmesebben. Most is csak ott volt munkában mindennap. Délben elővette a kenyeret. Este csöndesen hazatért az üres házba. Nem igen füstölt a kéménye, mióta az öregember nem csente haza a gallyat.

Nem is nagy idő múlva elszédült reggel munkába jövet és leült az árokpartra. Az összecsődült asszonyok sopánkodtak körülötte.

Szekér vitte haza. Meleg levesről gondoskodtak az asszonyok. Attól magához tért egy kicsit és sóhajtozott elégedetten.

Az asszonyokkal kinyitatta a ládáját. Elámulva nézték, mi kerül ki abból. Összehajtogatva szépen a sohasem használt fekete ünneplő-ruha, fekete selyemkendő. Meg pénz, kékhasu bankó, hiánytalanul mindaz amit évekig kapálgatva összeszerzett.

Igy rendelkezett: Tisztességesen temessék el, ne az ember mellé. Nem, ne az ember mellé, hanem haza a falujába, ahol a házuk volt. Fekete ünneplőben, diszes koporsóban.

Ne az ember mellé!

Ugy temették. Ugy, mintha sose lett volna életében az az izákos, nyakas öregember, aki maga rendelkezett az életben és nem tűrt asszonyi kotnyeleskedést. Ugy, mintha ott halt volna meg a maga házában, a maga szőlőhegyén, a maga esze szerint élt élet után.

Életében az öregasszony nem tudta érvényesíteni akarátát. Rettenetes nagy hatalommal találta magát szemben: a háboruspénz mindent elsodró szellemével. Aminek az a borzongató, fénylőszemű öregember megszállotta volt.

Halálára önállósította magát...

Hangya András rajza

KÉT VERS

ÚGY FÁJ...

Minden költőnek ajánlom.

Ugy fáj, hogy le nem moshatom
napi sorsomról az álmot.
Elhagyott a mezők zöldje,
Szó, robottá kellett válnod.
Isten csodákkal nem vigasztal,
bárha Dante zeng örökkön,
az érdek füstös játékában
az álom elől ha szököm,
mégis követ s nem útmutató,
kalandnál több, életnél nem,
úgy fáj, hogy badar barbárok közt
Muzsámhoz legyek kegyetlen.
Ég veled régi, jó fájdalom,
hasztalan mondom, hasztalan.
Mert rossz seb lett a szépség, jóság,
az álom is igaztalan.
Nincs halvány szín, mely felderítne,
az anygali ének recseg.
A borus idők villámlása
kevésbé bánt, mint ki fecseg.
Ugy fáj, úgy fáj a kacagásom,
hangjában versem cserbenhagy.
Ó elmúlt fenkölt fények, órák,
ó szabadító égi agy!
Járnak-kelnek a borzolódtak,
Apollót köpik a gazok.
Megmenekülni dehogy lehet,
noha hívnak a pimaszok.

Ugy fáj, hogy le nem moshatom
napi sorsomról az álmot.
Elhagyott a mezők zöldje,
Szó, robottá kellett válnod.
(Cleveland. Ohio)

REMÉNYI JÓZSEF

NIHIL

Ember, már sajnos sajnálni sem tudlak,
lámpafényben is megvert az arcod.
A lombtalan s mesélien züllő erdő,
a nyári napra ráíjesztő fertő,
nem rettentőbb, mint mécstelen harcod.

Hátranézek s csak örülteket látok,
előrenézek s vér bántja orrom.
A forró álmok megfagytak a földön,
s a kísértetek pénzét bárhogy költöm,
a sötétnél sötétebb a korom.

Kisjiu voltam s kifultam, ha játsztam,
de másnap megint megnőtt jókedvem.
Kamasz voltam s a templomi harangban
felismertem, ki hitemmel egy rangban,
nem tudom mindezt mért emlegetem.

Tán azért, mert már soha vissza nem tér,
nincs muzsika, mely derüt igérne.
Nincs sirató szó, melytől gazdagodna
a vággy, a szép s jó, s nincs tűz, mely ragyogna,
s nincs óbor-iz, mely a mától védne.

Ó világtalan lélek, merre járkálsz?
Ó keserűen botyongó magány.
A muzsák egén nincsen hajnalcsillag,
nincs varázsigé s nincsen boldog illat,
s hullák csüngenek minden gyümölcsfán.

Cleveland

REMÉNYI JÓZSEF

BOTRÁNY A CSALÁDBAN

Elismerem, minden oka megvolt a nevetésre annak a vasutasnak, aki a hasát fogta, amikor meglátott leszállni a vonatról. Fekete barsonyzeke feszült rajtam, lebegő lila művészakkendőt viseltem és fehér teniszcipőben rugtam a port. Egyik kezemben a hosszú festőállvány, másikban pedig a zsák, amelyben a vásznat és az ecseteket cipeltem egyik faluból a másikba, mivel vándorfestő voltam. A falusi gyerekek sem ok nélkül szaladtak utánam és rikoltoztak: héj zsidó, mi van eladó? — valóban úgy nézhettem ki, mint egy különös madárijesztő, vállamra lógó rendetlen hajammal, amelyet csimbókokban vitt széjjel a szél.

A hegyesbajszu, bicegő hajdu nem is akart beengedni gazdájához, láttam legszívesebben becsukna a tetves zárkába zsebmetsző cigányok közé, de legalábbis kifaggatna, nem én húztam-e ki az elmúlt bucsuban a pap aranyóráját, mert úgy szurt a szemével és annyit kérdezett, mintha zavarba akart volna hozni, hogy végül mégis rátérhessen bűnös titkaimra.

Erélyes fellépésem segített át a bajon s az a szerencsés ötlettem, hogy gazdáját egyszerűen Gyulának mondtam, mintha pincér lenne, vagy legalábbis jóbarátom. Amikor megkérdeztem tőle, bent van-e Gyula, meghökkent és váltogatta repedt csizmáit, reszelte velük a padlót, bajuszának két hegyes vége alázatosan lekonyult, hunyorgó szemében pedig valami ijedt tiltakozás jelent meg, de én tudtam, hogy az nem ellenem szól, hanem ura ellen, akinek talán mégsem ment el a jódolga, hogy ilyen jött-ment rongyással tartson fenn barátságot.

Már rátette kezét a rozsdás kilincsre, de még kapirgált görbe ujjaival a vastag ajtón, amely olyan volt, mintha csokoládémázzal kennék hébe-hóba; egyik oldalán ujnyi tócsában állt a festék, másikon meztelenül lógott ki a fa; már köhécselt, amivel figyelmeztetni akart, hogy: no most bekopogok, de én megijedtem, hogy csak csalogat, s eszeágában sincs kopogtatni, ezért ellöktem az ajtó elöl és benyitottam a hivatalba.

Gyula íróasztala mögött ült, kopaszon, kövéren, sápadtan és puffedten, mint egy eleven bálvány. Nehéz szemhéjait, amennyire tőle tellett, felhuzta, hatalmas fejét előretolta, láttam meghökkent egy kicsit, mert nem találkozott még eleven művésszel és mindig kerülte a bolondokat. Mintha morgott is volna valamit, vagy csak zavarát nyelte le vastag kortyokban?

— Alázatos tiszteletem, Gyula bátyám — így köszöntöttem kedves, csengő hangon — bocsásson meg, hogy munkájában zavarom.

Erre ő még előbbre tőltá nehéz fejét, egy égő sugárkévébe, amely a tenyéryi ablakon uszott be virágillattal és barmok böfé-sével. Kék kezét, amely kövér volt, de mégis olyan, mint egy gyermeké, kék kezét felemelte, felém bökött, mint a tanító az iskolában és így szőlt:

— Na mi az? — És a keze a levegőben maradt, mintha megmerevedett volna kis időre, vagy mintha fenyegetni akart volna, hogy addig nem teszi le, míg nem válaszolok. Mit is tudtam volna mondani erre a kérdésre, ami nem is volt kérdés, csak kényelmes, lusta böfézés, ahogyan a parasztokkal szokott beszélni.

— Festőművész vagyok, most jöttem Münchenből, a művészetek városából és portré-tanulmányokat szeretnék végezni az intelligencia körében.

— Na és? — böfégett ismét és végre leeresztette kezét az asztralra, amelyen nagy darab véreshurka feküdt, mintha éppen ozsonnájában zavartan volna meg. — Na és? — dörmögött még-egyszer most már egykedvűen és felvett az asztralról egy olyan monoklit, amelyet az órasok használnak, azt ráültette egyik szemére és vizsgálni kezdett tetőtől-talpig.

— És, mint a helyi intelligencia legelőkelőbbjét, legyen szabad Gyula bátyámat megtisztelni legelőször.

— Hát ez nagyon kedves, kérlek — akart motyogni valamit újra, de én a szavába vágtam, nem engedtem, hogy folytassa, hogy udvarias szőlamokkal lökjön ki, én beszéltem, hivatkoztam őseimre, akiket hősöknek és nagyuraknak ismer a történelem és az ő dicsőségükhöz én méltó akarok lenni művészetemmel. Csak futólag említettem, hogy a szőlgabiró jó barátom, — s pillanatra magam is elfelejtettem, hogy hozzá is így törtem be, tőle tudtam, egyébként, hogy Gyulának hívják ezt a szőrnnyeteget és biztos sikerem lesz nála — s valóban, a szőlgabiró említésére leeresztette kicsit borzalmas szemhéjait és most már helyet mutatott magam mellett egy vedletthātu karosszékbén, amelynek mozgott és sirdogált a lába.

Barátságosan elbeszélgettünk, igaz, folyton nekem járt a szám, ő kijelentette, hogy vendége vagyok, reggeltől estig pingálhatok a házában, s egyáltalán érzem magam ugy, mint otthon.

— Foglalkozol numizmatikával, kérlek? — kérdezte később és ismét feltette szemére az órasmonoklit, egy penészes rézpénzt emelt a napsugárba és élvezettel csettintett a nyelvével, hogy ilyen ritkaság került a birtokába. Mielőtt hazamentünk, megettük a véreshurkát, a bicegő hajdu felpakkolta poggyászaimat az udvaron ácsorgó kocsi csomagtartójára és ugyanazon a sárga batáron, sovány gebékkel döcögünk mi is végig a falun.

Most már nem röhögtek rajtam a gyerekek, nem kiáltoztak: zsidó, zsidó, a kapukban álltak tátott szájjal, egylábbon és úgy bámultak utánunk. Akácfaik integettek az utról és messze egy szürke ház ablakából piros kendő lengett felénk.

— A feleségem már vár ránk — puffogta Gyula egy zökkenőnél és dagadt ujjával a piros kendő felé mutatott.

*

Vilma, Gyula felesége, szép, szőke asszony volt, kékszemű és hideg, mint a szentek. Az ura nem érdemelte őt, s ezt ugylátszik az asszony is tudta, mert nem volt hozzá soha hízeltől kedves, szüntelenül a fejét fájlalta, kendőket csavart a nyakára és minden reggel templomba ment. Békésen éltek mégis, a férj boldog volt, — ott vannak neki a rézpénzek, gondoltam — az asszony pedig, talán nem is akart boldog lenni.

— Hát itten festhetsz öcsém rogyásig, — szuszantotta Gyula, amikor asztalhoz ültünk — van itt asszony nép, baromfi, gyümölcs a fákon... Csinálhatod, kérlek a művészetedet...

Még délután elindultam egy kis terepszemlére, bejártam a gyümölcsöst, a kicsi szőlőt, amely a ház végében, ragyogó lankán feküdt, fiatalon és zölden, mint egy egészséges gyermek: eljutottam a szérűskertbe is, ahol Milka, a cselédlány teregette a mosott ruhát. Egy székről ágaskodott a magas kötél felé, nyújtogatta a karját, feszítette a derekát, ahogy átdobott egy-egy darabot a kötélen, s szoknyája ilyenkor térden felül csuszott és kivillantak erős lábszárai, amelyeket én lilának láttam és hamvasnak, mint a szilva.

Legszívesebben berohantam volna a lakásba, hogy megörökítssem ezt a képet, de rösteltem magam az asszony előtt, hát csak szívtam a pipámat és messziről sandítottam a lányra.

A ház verandájáról Vilma kiáltott felém, hogy jöjjenek, nézzem meg a szobámat, ki van takarítva, tiszta, elfoglalhatom.

— Sajnálom, hogy nem adhatok szebbet, kényelmesebbet — mentegetődzött és összefogta nyakán a kendőt, mert még délben a torkára panaszkodott — ez a mi vendégszobánk és kívánom, hogy jólérezze magát benne. — Menni akart, de én visszatartottam és pimasz hízeltől így szóltam:

— Azt hiszem, mindjárt nagyságos asszonyon kezdhethném a képet, szép finom az arca, élvezet lesz dolgoznom.

— Ó, csak nem. — rémüldözött őszinte hévvel — csak nem akar engem lefesteni?! Mire való az? Csináljon inkább az uramról egy képet és arról, akiről ő szerethé... Rólam. minek?

Kerestem a szavakat, hogy valami kedveset és megnyugtatót mondjak, mert éreztem, hogy erre most nemcsak a helyzet megmentése miatt van szükség, de az asszonynak is ez kell. Ő várt is néhány pillanatig, hátraszegett fejjel nézett rám, de hogy megálta buta bámulásomat, szó nélkül megfordult és kiment.

Este a vacsoránál, amint megettük a husokat, Gyula feje előrebukott, mint egy hatalmas görögdinnye, s míg a tésztát és gyü-

mölcsöt majsoltuk, ő aludt és hangosan hortyogott.

— Így szokott mindig — mondta az asszony — akár vendég van, akár egyedül vagyunk, ő elalszik. Napjában tiz szót sem beszél velem. Talán csakugyan piócákat kellene ráengedni, vagy véit venni tőle, mert így egyszer elalszik az asztalnál és nem ébred fel többé.

Sírvafakadt. Oldalt fordult az asztaltól, úgy törülgette könyveit. Eljövendő özvegységén szomorodott el, vagy unalmas életén? Egyelőre nem tudtam választ adni magamban erre a kérdésre. Szótlatlanul ültünk hát, az asszony néha sóhajtott. Milka lerakta az asztalt, aztán lehajolt gazdája lábai elé és kezdte oldozni róluk a csámpás cipőket.

— Ez is szép szokás, ugye? — fordult felém könnyeiből Vilma. — Itt kell levetni róla a cipőket, mert ha érzi a hideg köveket, felébred és bemegy aludni. Ezt is ő akarja így.

S valóban, alighogy Milka lehuzta lábáról a cipőt és harisnyát kioldotta alsónadrágja szárait, hogy kibuggyantak vörös, visszeres bokái, Gyula nagyot nyögött, karját a levegőbe lökte, ásitott és lassan felállt.

— Jóccakát, gyerekek — intett nekünk boldog féltálmából mosolyogva, aztán betotyogott a szobába. Egyedül maradtunk és nem tudtunk miről beszélni. Az abroszt gyűrögtem és utánóztam az asszony sóhajtásait, aztán elbucsuztam tőle.

Szobámba mentem, kinyitottam a kertre nyíló ablakomat és néztem bele az éjszakába, szerettem volna visszacsalogatni a délutáni hangulatot Milkával, de nap helyett hold volt az égen, hosszúra nyúltak az árnyak, ami akkor valóság volt, most seitelem lett; sárgán ragyogtak a csillagok, messziről részeg legények éneke és kutyaugatás hangzott felém.

Aztán megnyikordult az ajtóm és a résen Gyula dugta be fejét.

— Hát te nem feküdtél le? — csodálkoztam — Azt hittem régen alszol, s valami szépet álmodol.

— Á, fenét, — pislogott — feljöttem egy kis diskurzusra, mert tudod, az asszony előtt nemigen lehet okosan beszélni.

Csodálatos, most nem láttam oly rutnak, oly püffedtnak, dagadtnak. Fürgén mozgott, széket vett, leült, kereszte tette lábát, legényesen kacsintott rám, hogy valami érdekeset fog mondani. Vártam mikor teszi szemére az órásmonoklit, mikor emel rézpénzt a levegőbe, de neki eszéágában sem volt ilyesmi.

— Mondd öregem, csakugyan ügyes vagy te a portré-festésben? — kérdezte váratlanul és úgy elhuzta száját, hogy nagy fülei megmozdultak, mint két legyező.

— Megpróbálhatjuk, kérlek. És azt hiszem a nagyságos asszonyról különösen sikerült képet tudnék festeni. Szép arca van, puha, nőies, de mégis határozott, nemesvonalu, tiszta...

— Menj a pokolba! — dörmögte bosszusan. — Csak nem képzeled, hogy a feleségemet akarom lefestetni? Szó sincs róla!

— Hát kit? — bámultam értelmetlenül.

— Milkát.

— Nem értem. Ezt a kis cselédet?

— Igen, őt.

Furcsának találtam a dolgot, de ő mosolygott és fürkészően hunyorgott felém. Eszembe jutott az a jelenet ott az asztalnál, amikor Milka lehuzta lábáról a cipőjét és megláttam visszeres bokáit; nevetnem kellett.

— Nézd — mondtam neki tréfásan, mint a cinkosa — én szívesen lefestem azt a lányt, de ha baj lesz belőle, te tartod a hátadat.

— Ne félj, nem lehet baj — felelte türelmetlenül. — Mikor kezdted el?

— Akár mindjárt reggel, nem bánom.

— Csak hajnalban festhetsz egy-két órát, amíg Vilma alszik. Mert, tudod, egy kicsit féltékeny rám az az asszony. Hát szóval én négykor felkeltlek Milkával együtt, jó? — Megállapodtunk és ő elment.

Nekem újra nevetnem kellett, hát persze, szeretője, azért is csiklandoztatja vele a lábát vacsora után. — De csakhamar elkomolyodtam. Gazember, mondtam félig hangosan magam elé, gaz ember. Gyorsan lefeküdtem és vártam a hajnalt. Sokáig nem tudtam elaludni, félálomban fetrengtem és Milkával álmodtam azután. Ruhákat teregetett a napon és hívott engem a szőlőbe. Mentem volna szívesen, de ott terpeszkedett egy karosszékből Gyula és nézte a lányt.

Hajnalban nem kellett engem ébreszteni. Az ablaknál álltam már és lestem a pirkadó napot felbukkanni két szőlőtő között. Gyula halkán surrant a szobámba, kicsit lihegett az izgalomtól. — Lehet már, megvagy már? — Valami ilyesmit motyogott és kivezetett a szérüskertbe, ahol Milka már várt ránk. Egy fának támaszkodva állt, bután mosolygott és én akkor láttam csak, hogy egy szál ing van rajta.

— Így szeretném, pendelyben — mondta Gyula izgatottan, remegő hangon — mert ez az igazi.

Reszkető kézzel rajzoltam meg a vázlatot. Többet nem is csínálhattam akkor reggel. Milkához nem beszéltem, rosszkedvű voltam, fáradt, mint akit megverték. Fialat voltam még és romlatlan.

Szédülten ültem a reggelinél, Gyula nagyokat nyújtózott, az asszony pedig megkérdezte milyen volt az első éjszakám házukban.

— Nagyszerű. Jól aludtam és tündérekkel álmodtam, mint régen már.

— Meghiszem azt, — mondta Gyula — nálunk izlik az alvás.

Kábultan járkáltam egész nap, elkerültem az asszonyt, kerültem Mikát, legszívesebben ebédre sem mentem volna, de nem tudtam elfogadható okot találni, hogy kimentsem magamat. Határta-

lan gyűlöletet éreztem Gyula iránt, tudtam volna megölni, széttaposni a fejét, mint valami mérges hullónek.

Következő hajnalon szobámba hívtam a lányt. Az alapszíneket nem rakhatom fel napsütésben, hazudtam Gyulának, tompított világítás kell ahhoz.

— Szeretedt ezt a gazembert? — kérdeztem Milkától minden átmenet nélkül, amint Gyula kisurrant a szobából. — Szereted, mondd, ne hazudj?

— Nem. — felelte csendesen és lehajtotta a fejét, mintha egyszerre elszégyelte volna magát.

— De a szeretője vagy! Elcsábított, ugye? Megfenyegetett, hogy kidob, ha nem leszel az övé, kitoloncoltat a faluból, tönkreteszi a családot, kilöki apádat, azt a nagybajuszu hajdut a hivatalból, ugye kényszerített a gazember, ugye?

— Nem vagyok én az ő szeretője — válaszolta sértődötten, szinte dacosan a leány — van nekem külön legényem. Csak ő ruhát vesz nekem, pénzt ad, meg hát, ő a gazdám. Szereti, ha körülötte forgolódom, szereti, ha csiklandozom a talpát esténként... ez az egész. — Aztán felkelt és menni akart.

— Ne menj még — kiáltottam eszelősen és megfogtam a karját — ne hagyj most magamra, mert megőrülök.

Leült, ölébe tette kezét és nyugodtan nézett rám.

— Mit akar velem az ifjú? — kérdezte.

— Hát nem vagy a szeretője, ugye — mondtam megcsendesedve — azt mondd, nem vagy. Jó, menj akkor...

De amikor felállt, hogy elinduljon, átöleltem. Ő ellökött, de én erősebb voltam nála, birkóztam vele, csókokkal borítottam el hamvas arcát, rugalmas karjait, fekete haját, amely olyan volt, mintha nem is haj volna, mintha húsból és vérből volna. mint a teste...

A nap már elérte ablakomat, kint lángokban állt a lanka és én akkor megfogtam Milka kezét, a szemébe néztem, mély barna szemébe és csendesen, mintha magamnak mondanám, így szóltam:

— Lehet, hogy te cseléd vagy, paraszt vagy, nem hozzám való, de szeretlek. Talán azért van ez, mert fiatal vagyok, te pedig gyönyörű vagy, erős, mint a természet, vagy az élet. És én most úgy érzem, az lenne a helyes, ha elmennék veled innen, elmennénk és szeretnénk egymást örökké és te szülnél nekem erős fiukat, meg kedves kislányokat... Akarod, Milka?

De ő nem felelt. Zavartan állt mellettem néhány pillanatilag, akkor kiment a szobámból, hogy megfejjé a teheneket és elvégezze a munkát a ház körül.

Aznap hangos sirásra lettem figyelmes. Milka sirt, az asszony kiáltozott vele. Csapkodást hallottam, talán meg is verte.

Elmentem a kert végébe, hogy semmit se halljak, az ecset idegesen járt a kezemben, riktó foltok meredtek rám a vászonzól,

szerettem volna összetörni mindent és meghalni azután. De nem volt erőm semmihez.

Később Milka jött értem. Szeme ki volt sirva és hiába faggattam, nem akart beszélni. Asszonya hivat, menjek fel a házba, ennyit mondott csupán, aztán elsietett.

Vilma az ebédlőben ült, a rózsás abrosszal leterített asztalnál, az ő szeme is vörös volt, a sirástól nyilván. Azért hivat, hogy kidobjon, mert megsejtett valamit, gondoltam, de ő mosolyogva fogadott.

— Csak két napja, hogy itt van a házban — mondta és hosszú ujjaival a nyakán babrált, kendőjét huzgálta — de nekem máris hiányozna, ha elmenne. Azért van ez bizonyára, mert hozzánk oly ritkán jön valaki, s nekem nagyon jólesik egy kis változás, mert senkivel nem érintkezem, láthatja, még az urammal sem beszélék. Tudja, nagyon boldogtalan vagyok, amiért nekem nincs gyermekem, talán ezért is romlott el az életünk. De miért is beszélék magának ezekről az unalmas dolgokról? Hiszen csak azt akartam megmondani, hogy érezze jól magát és maradjon még sokáig nálunk. És ne törődjék az urammal...

— Boldog vagyok, hogy itt lehetek, asszonyom — feleltem zavartan — a férjével pedig igazán csak annyit törődöm, amennyit megérdemel. Ugye, nem haragszik ezért az őszinteségért?

Szemei megteltek fénnel, arca mosolygott, s hosszú szép kezét kinyújtotta, mintha meg akarta volna simogatni a fejemet, de megfogtam és megcsókoltam.

— Köszönöm, hogy megértett. — sugta halkán —, de menjen most, fessen, álmodozzon, érezze jól magát.

S akkor egyszerre boldognak éreztem magam. Sokáig örültem a fiatalságomnak, erőmnek, akkor nyíratam rövidre a hajamat, dobtam sutba bársony zekémet, s mindent, ami nevetséges külsőt adott. Férfi lettem, hódító... és azt hittem a nappal paitáskodom. Szerelmes voltam, fiatal, boldog.

Gyula minden este betyogott a szobámba. A képet akarta látni Milkáról. Türelmetlenül sürgetett.

— Sokáig pingálsz te azt a lányt, barátom — mondta és látam, hogy gyanakszik rám — lehetne talán mégis látnom a képet, ha nincs is készen.

Disznószemeit belémfurta, éreztem, sejté a titkot és nevettem tehetetlenségén, ahogy előttem ült, azaz inkább lógott a széken, mint egy súlyos, elomló batyu, állati vággyal és emberi türelmetlenséggel, telítve. Amiért ő reménytelenül vágyakozott, az enyém lett. Pedig úgy élhetett volna, mint egy basa, de tehetetlenséggel verte meg az Isten. Visszeres lába volt, rengő kövérsége, lusta volt, renyhe és öreg, fogatlan száján befújt a szél. Nem vetekekedett velem. Azt hitte cselédje vagyok én is, vagy, mint a felesége, pénzrel fizetett mártír, aki kiszolgálja őt. Csunyán csalódott.

— Hohó, pajtás — mondtam neki fölényesen a képre, de másra gondoltam — hohó, nem olyan egyszerű a dolog, ahogyan te gondolod. A művésznek át kell élnie feladatát, anélkül nem megy.

— Talán jobb lett volna el sem kezdened — jegyezte meg bánatosan — ugylátszik túl nagy feladat ez neked.

— Éppen ezért sikerül majd, mert izgat, mert nagy feladat — magyaráztam kegyetlenül — hiszen a fiatalság: erő és hit — s az tulsegit engem a bajokon.

— Majd meglátjuk, — szólt felém az ajtóból kifelé menet — majd meglátjuk mi lesz a végén.

— Meglátjuk, persze — feleltem és kitört belőlem a kárörvendő, kaján nevetés — meglátjuk...

Kedvenc voltam a házban. Vilma anyás szeretettel vett körül, gyengéd volt, kedves és figyelmes. Milka pedig nem mondta többé, hogy különb legénye van. Boldogan simult karjaimba hainalonként, s talán már ő is hitte szegény, hogy egyszer elmegyünk együtt és örök szerelemben élünk majd, mint a galambok. Az asszonyok hittek, megbiztak bennem. Egyiküknek sem jutott eszébe ellenem fordulni, egyikük sem érezte, hogy egyszer még nagyon boldog talanok lehetnek miattam, mert szerencsétlenségüket mégis én hoztam felszínre.

Gyulával szemben már nem leplezték gyűlöletüket. Vilma gorbáskodott vele, Milka pedig sokszor órákig hagyta hortyogni az asztalnál, míg eszébe jutott levetni lábáról a cipőket és elvégezni a vacsora utáni szertartást.

Ő kétségtelenül észrevette ezt. Néha elfogta cinkos tekintetünket Vilmával, szerelmes pillantásainkat Milkával és olyankor boszszusan dörmögött. Általában, nagyon megváltozott az utóbbi napokban. Kevesett evett, nagy feje, amely gömbölyű volt, most megnyult és arcán vastag redőkben lógott a hár. Egy este, amikor csakugyan sokáig váratott magára Milka, Gyula hirtelen abbahagyta a hortyogást, kék öklével az asztalra csapott és felkiáltott:

— Mi az, mi van az én házamban?! Hát senki sem törődik velem? Minek vagytok itt? Minek vagy itt?! — És felém bökött és véstjósloán hordozta körül elborult, véres tekintetét. Félélmetes volt és szálnalmas egyszerre.

— Nem vagyok a cseléded, hogy így beszéli — állt fel Vilma — éppen elég sokáig voltam a cseléded, mert hallgattam, mert írtóztam a családi botránytól, elég ideig voltam a rabszolgád, többé nem leszek az. — Hideg volt és kegyetlen, szavai úgy hangzottak, mintha halálos ítéletet hirdetne zsarnoka felett.

— Mi?! Micsoda?! — És feltápáskodott Gyula is, megmarkolta az asztalt, vární lehetett, hogy földhöz vágja, pozdorjává törí, de ebben a pillanatban előkerült Milka, elkapta a dühögő ember karját, megrázta.

— Elég! — ordította. — Elég volt, gazember, most vége mindennek. A disznók közé kellene zárni magát az ólba.

És vaskos kezével verni kezdte gazdáját, sikoltva, mintha a saját haját tépné és kacagott is kisértetiesen a felszabadultság mámorában.

— Ne sajnáld, Milka! — kiáltott az asszony is — most megfizetünk neki, most szabad vagyok. — És felkacagott velőtrázó kacagással, mint az őrült.

Dermedten ültem néhány pillanatig a székre fagyva. Gyula feje tompán koppant az ütések alatt és akkor egyszerre, mintha engem vertek volna, úgy éreztem. Az asszonyok összefogtak a férfi ellen és mindez miattam. Kínos érzés volt. Hirtelen felugrottam az asztaltól, felszaladtam szobámba, összekaptam szegényes holmimat és kirohantam a házból.

Hetekig, hónapokig nem leltem nyugtomat, nem tudtam elfelejteni azt a borzalmas estét, s azokat a szép napokat. Szenvedtem, gyötrődtem, kinlódtam sokáig. Az emlékezés is sokáig kísértett. Milkát láttam, kemény karjait éreztem a vállamon, hamvas arcát simogattam és csókoltam a haját, amely olyan volt, mintha húsból és vérből volna. Hosszu ideig emlékeztem Vilma jóságára, szenvedő, puha asszonyiságára, amely olyan volt, mint egy őszi napsugár.

És most kezdem sajnálni Gyulát is. Most, hogy öregszem, félek, hogy a szellemek, akik mindent látnak és mindent tudnak, visszafizetik nekem, mert ilyen csufosan megcsaltam őt a fiatalúságommal. Félek az öregségtől, növényi ételeket eszem, korán fekszem, korán kelek és pálinkával dörzsölöm a bokáimat. Minden reggel nagyobb lesz a homlokom és évente elhullajtok egy-egy fogat. Szeretnék hinni az angyalnak, aki ágyamnál ül éjszakánként és biztat, felejtsem el a nőket, zárjam ki szivemből a szerelmet és minden jó lesz akkor. Félek, mert nem szeretnék úgy járni, mint Gyula, szerencsétlen barátom, akit megcsaltam.

Mi is lett vele? Megfojtották akkor este, vagy azóta is ott trónol hivatalában, mint a bálvány? S az asszonyokkal? Milka talán a városban fonyadt el, Vilma pedig továbbra ott maradt boldogtalan és irtózva gondol arra, hogy egyszer mégis botrány volt a családjában?

Vagy talán alattomosan szövetkezve együtt tették el láb alól zsarnokukat, légyapírt áztatva ételébe, hogy örökre szabadok legyenek...

Herceg János

MINT ERESZEN A HÓSZEGÉLY

*Kérdezd a naptól: merre járt,
hajnaltól estig mit talált,
S mért futtat holnap régi daccal,
régi uton
uj kedvvel futó uj batárt?*

*A csira élni mért fakad?
mért szolgál mostoha nyarat?
sok izü álma mért lesz majd a
goromba ősz
szájában romlott, rossz falat?*

*Elnyütte minden szív magát,
váddal pörölte csillagát,
s ha vesztett: fáradt lobogását
uj szivekbe
reménynek miért lopja át?*

*Mit vár és titkon mért remél
s mit mond az öröm: mért nem él?
Ver mint a fény s ha ránevetnek
mért olvad el
mint ereszen a hószegély?*

BERÉNYI JÁNOS

MEZŐKET JÁRVA

*A viharterhes ég még hangtalan,
Komor nagyúr a csend a nagy mezőn,
De a borzongó fűnek hangja van,
Hajló gazocska ri esedezőn,
Szánom letörni, állok a mezőn.*

*A földi élet kegyetlen, otromba,
Lábunk gyilkol, bár nem tudjuk, mikor,
Tépő kezünk világokat dönt romba
— Sok kint vet föl az élet, míg kiforr! —
S mindegyik léptünk szépséget tipor . . .*

*Hisz minden talpalatnyi földön kis világ van,
Füvek, bogárcák élnek boldogan,
Lélek pattan ki a pöttöm világban,
S lélek vesz harcot és romlás fogan
Amerre ember lába átrohan.*

*Atyám! A mezőben csodáért kiáltok:
Ha lélek vinné léptünk, nem a test!
Nyomunkban áldás kelne, sosem átok!
Tipró a letiporttal esdve esd
Léptünk az anyaföldön Te vezesd!*

*Atyám! A magyar sors sodrába kiáltok:
Utunkon gázol — nem ember — rút vaskor,
Tombol a veszett, részeg halottastor,
Nyomán ür tátong, mohó, véres katlan.
Atyám! Elvész itt most az akaratlan!
A rétre térjünk-e, törtetve, tiporva?*

*Tán keveset tapos le sarkunk a sajtó porba,
S lábunk a küzdő rögben elakad . . .
Atyám, ne hagyj itt veszni gyalázatban,
Büntelen hadd legyen léptünk s alázatlan,
Jaj, adj fajomnak táltoszárnnyakat!*

BÉKÁSSY GYÖNGYI

ALKONYI VERS

*Megyünk az est elé. Egyszerre lépünk.
Ez az alkony a csöndé, nyugalomé,
és oly tiszta, hogy visszaadja képünk
a pillanatnak, mely hozzám kötött.*

*Megyünk az uton, lágy sötlyék között.
A zömök lombból előttünk egy özvegy,
árnyékunktól riogó vörösbegy
iveket rajzol az ösvény fölé.
Odább a bádogy-körösztös kanyarnál
beteg fát vizsgál egy napszámos harkály.*

*Homály jött. Egymás kezét fogták a fák.
Mi néztük a lankák kedves hajlatát,
amint aranyban áztatta a fény:
már olyan volt mint megannyi karéj
az esteledő táj nagy asztalán.
Megcsókoltalak. S mire fölnyitottad
Szomoru szemed: a fák úgy ragyogtak
az esti pirban, mint Szudán karaván ...*

DUDÁS KÁLMÁN

ÜNNEPET ÜLŐK MAJD CSENBEN*)

*Egyedül, megint, mindig.
Kötöm a bánat sápadt szemeit,
amikben csak a hitem a szelid vigasz.
Ünnepet ülök majd csendben.
A kertben nem találok több virágot.
Nem tudom miért vagyok árva
és miért siratom a világot.
Csak megyek zajtalanul, magamba,
szavamban néha Isten szava csendül
és egyszer talán hazatérek.
Elérek a véghez
és sóvárgó boldogan,
adom magam az Urnak
örökre. Tisztán, fehéren,
elérem az égen tündöklő csillagsodákat,
elérkezem az örök léthez.*

BESZTERCZEY ANNA

*) *Fiataljaink költeményeiből.*

IRODALMI SZEMLE :

SZINDBÁD

Szindbádról, a mesélő hajósról és könnyelmű uriemberről az egyszer nem Krudy Gyula irt hosszú és kacskaringókkal teletűzdelt, a mesélés ürügyén örökké gyönyörű mellékutakon, regényes tabáni sikátorok és gazdag nyírségi udvarházak között kalandozó finom történetet, hanem hűséges tanítványa, Márai Sándor.

Egyetlen napját írja meg Krudynak, aki maga volt Szindbád, s egész életében önmagáról és az ő sajátos, színes ködökben uszó világáról mesélt, amely vele együtt elmerült a multba; egy napját írja meg, kalandos utazását hajnaltól hajnalig, lassu kocogását az ócska konflison a Lukács-fürdőbe, a Newyorkba, szakértő ebédezését a London éttermében, elégedett és bölcs hallgatását barátai körében, amely felért egy szórakoztató társalgással; egyetlen napját írja meg Márai Sándor, de ebben az egy napban benne van Krudy Gyula egész élete, világszemlélete, filozófiája, sajátos uri magyar öntudata, s mindezen végighömpölyög az a bő forrás, amelyből gyakran mámorosan, az ébrenlét és álom mesgyéjén állva, vagy két parti preferánsz szünetében, halálos biztonsággal és egy világfi könnyedségével kihalászta mindennap a maga remekművét.

Krudy szegény volt, tönkrement ur, családjá egy rozoga óbudai házban a legnagyobb nyomorral küzdött, de ő maga úgy élt valami földöntuli gondtalanságban, ahogy őseihez illett; előkelően, zárkózottan és gavallérosan. Az írást is úgy tekintette, mint egy aránylag könnyű kereseti lehetőséget, amellyel fedezheti különös passzióit. És közben észre sem vette, hogy egy egészen új irányt képvisel a magyar irodalomban, hogy megelőzte korát, sőt elébe-
vágott a modern Nyugatnak, amely Giraudoux-val és Proust-tal

csak ő utána találta meg az időtlen idő és a képzeletet felszabadító szerves szabálytalanság költészetét. Nemcsak az ő figyelmét kerülte el művészetének jelentősége, hanem korának kritikusaiét is, akik a romantikus bohém eseménytelen, majdnem minden cselekménynélküli írásaiban, nosztalgikus lírájában nem ismerték fel a kor irodalmának legnagyobb művészetét. Egy furcsa paradoxon tartotta hálójában. Magatartása és mondanivalója korszerűtlen volt, de ahogyan irt, alakjait megrajzolta, az a forma forradalma volt.

Márai könyve mintegy összefoglalója, süritett tartalmi kivonata, tömény párlata Krudy munkásságának, s az irodalmi anyagból úgy emelkedik ki a mester alakja, hogy nemcsak a maga tragédiáját fejezi ki, hanem egyuttal megmutatja az egész uri Magyarország átalakulását, hozzáidomulását egy bizonytalanabb, higabb, de mindenképen lüktetőbb élethez. Az az osztály, amelyből Krudy a bohémségbe lépett, a lönkrement dzsentrí osztálya a kuriákból behuzódott a vármegyék és a főváros hivatalaiba; a pipázgató, vadászgató urakból egy új vezetőréteg verődött össze, amely a lehe- tőségekhez képest továbbra is meg akarta őrizni hagyományait. Krudy azonban tudja, hogy nem csupán szerepcszeréről van szó, hanem pusztulásról. Ő látta a szakadékot, amelybe belezuhant a régi magyar uri társadalom és látta, hogy a partokon egy új világ épül. Mikszáth még gunyolódott, enyhe maliciával még szurkapisz- kálta a dzsentrít, aki régi keretei között élt ugyan, de már vergő- dött a fejlődés nehéz sulya alatt; Herczeg Ferenc már az ujjászü- letett hivatalnoki osztály felé küldte hódolatát és alázatos tisztele- tét, — Krudy azonban a tragédia tanúja volt és nem tudott fele- teni. Minden idegszálával benne élt a régi világban, amelyről tudta, hogy mult, lezárt idő és eltűnésébe, soha vissza nem térésébe, ha- láláig képtelen volt belenyugodni.

Pedig tekintetét olykor már elfogták az új élet fényei és gyak- ran mesterségesen kellett felidéznie a multat. A képzelet nem min- dig volt elegendő, életével szolgálta a letűnt időket és maga játszotta meg annak hőseit. Az ő stílusa ilyenképpen nemcsak irodalmi esz- köz volt, hanem életforma is. Élet és irodalom nála különben is összefolytak és kiegészítették egymást. S most hét évvel halála után felfedezik Krudy Gyulát. Egymásután jelennek meg róla a ta- nulmányok, amelyek jelentőségét méltatják. Az élet adósa maradt, az irodalom pedig most törleszti az adósságát, most fizeti neki az elismerést, részletekben.

Márai nem a kései felfedezők csoportjába tartozik. Ő tanítványa Krudynak. Ködtől és pókhálótól megtisztulva benne előttünk áll az új, a korszerű Krudy Gyula. Bizalmatlan ő is, noha nemcsak Parádon járt és a bécsi sörpincékben, az európai szellem képviselője ő, de tele cinizmussal és hitetlenséggel és a sokat látott városi ember nosztalgiájával a kipróbált és jóváhagyott mult iránt. A jellel szemben szkeptikus, a multhoz azonban távlata van, mint Krudynak. Ezért nem érti nála senki jobban Szindbádot, rejtélyes életét és művészetét.

Márai könyvében Szindbád, — mint oly sokszor — újra feltámad és olyan hangon, amely a megtévesztésig hasonlít Krudyéhoz, elmond mégegyszer és most már igazán utóljára egy történetet a kalandos életű hajósról, aki némi lelkiismeretfurdalással elindul Óbudáról, hogy Zsókanak, a kislányának megszerezze a vizsgaruhára valót. A Newyork márványasztalánál meg teszi a fokhagymás tokaszalonnát, csak úgy mellékesen ír is egy »beszélyt«, amelynek ünnepi tiszteletdíjára, hatvan pengőre oly féltékenyen vigyáz, mert otthon töltöttkáposztával és ropogósra sült karmonádlival várja hitvese, akit boldogabb perceiben Evelinnek szólított, várja a pénzzel, mert a vizsgaruhának szépnek kell lennie. De hát a tiszteletdíjat teljes egészében elviszi a fijákeros, hiszen egész nap és egész éjjel hurcolta magával Szindbádöt. S a végre hazatérő Szindbád mégegyszer felfigyel egy részeg mesterlegény vidám fütytyözésére, a kakas hajnali kukorékolására, az ég parázsló színeire, Zsókára, aki vizsgaruha nélkül is megbékélten, boldogan alszik, teleszivja magát a töltöttkáposzta illatával, aztán meghal.

Kicsit úgy élt, mint távoli komája, Csicsikov, csak éppen tempósabb volt és csöppet sem agyafurt. De a »szakmában«, ahogy mondani szerette, — Márai is ezt domborítja ki, — az első mester ő volt.

Herceg János

Hangya András rajza

MADÁCH TRAGÉDIÁJÁNAK UJ SZERB FORDITÁSA

Sztefánovics Szvetiszláv munkájával most már három szerb fordítása van Madách Tragédiájának. Fél század előtt Zmáj mutatta be Madáchot a szerb közönségnek meglehetősen szabad lazakötésű fordításban, úgyhogy inkább a mű bölcséleti része érvényesült, mint költői, vagy nyelvi szépsége. A szerb népi nyelv, az élő beszéd, nem sokkal előbb kapta meg kizárólagossági jogát az irodalomban — még nem volt rugalmas, többsikü, személytelen nyelv, s csak egy-egy író stílusában tudott tökéletessé alakulni. A Tragédia ennél fogva hiába követelt feloldódást, teljes alázatot és formai hűséget Zmájtól; a magyar nyelv zengzetességére és Madách sajátos versmértékére a szerb fordító nem találhatta meg ugyanazokat a nyelvi és költői elemeket.

Nemrég a Kalangya adta ki Jankulov Vladiszláv újabb szerb Tragédia-fordítását és ezt követi most Stefánovics Szvetiszláv munkája. Jankulov fordításáról annakidején megállapítottuk, hogy nyelvezete erősen különbözik az élő beszédétől, ünnepélyessége helyenkint egyházi színezésű és a köznapi nyelv higalmazállapotával szemben kemény, kötött és merev. Mindkét fordításban a pátosz keresi azokat a magasabb pontokat, amelyeket szenvedély nélkül, a zengzetességnek kellene elérnie. A pátosz bőbeszédűséget igényel, minduntalan áttöri a zárt forma korlátait, s a fordítók hiába küzdenek csak me-revíteni tudják a stílust, de a szabadjára engedett szóáradatot visszaszorítani medrébe képtelenek. A

verssorok széttöredeznek, megsza-porodnak; a fordítás legfeljebb tartalmilag hasonlít az eredetihez.

Sztefánovics Szvetiszláv könyvebben dolgozott, több példa volt előtte és különösen a Jankulov-fordítás szolgált nagy segítségére. Feltűnik ez mindenütt, ahol a hasonló szerb szónak a magyarban más jelentősége van, mint a szerb nyelvben.

Miltiades! E szentélyben biztos vagy, meg ne mozdulj, — mondja Madách és úgy Jankulov, mint Stefánovics egyformán megegyeznek abban, hogy a hű fordítás »ne micsi sze« a szerb nyelvben nem fejezi ki ugyanazt, amit az eredetiben. Előbbi megelégszik a »sziguran« szóval, a sor végén, utóbbi a »zastityent« jobbnak találja. Különben teljesen egyezik a fordítás. Több helyen fordul elő ez a hasonlatosság, de sohasem úgy, hogy akár a versmérték, vagy a nyelvezet teljességében idézne fel hasonlóságot. Természetes, hogy vannak szavak, sőt mondatok, amelyeket lehetetlen többféleképpen fordítani, még akkor is, ha egy fogalom több kifejezéssel bír. Ezért ne csodálkozzunk a helyenkint azonos szövegen.

Sztefánovics fordításában az élő beszéd uralkodik, s ezt szövi át a régi szerb epikai nyelv, szemben Jankulovval, aki az ósláv egyházi nyelvhez folyamodott. És Stefánovics bebizonyította, hogy a köznapi nyelvnek éppoly van zenéje, éppoly fenséges és zengzetes lehet, mint a művi nyelv, ha költőien felstilizálják. Ezért az ő fordítása közelebb van a mai szerb közönséghez, mint akár Zmájé, akár Jankulové. Mondhatnám modern, a

szó nemes értelmében. Színpadi előadásra is alkalmasabb, mert a mértékkel tartott pátosz nem fárasztja annyira a közönséget, mint ahogyan az a másik két fordításról feltehető.

Mindazonáltal semmiesetre sem marasztalnám el Jankulov munkáját Sztefánovicse mellett. Mert ha utóbbinál a könnyedséget, a biztonságot dicsérhetjük, Jankulovnál azt a bámulatos erőfeszítést kell megbecsülnünk, amellyel mégis egy sokkal gazdagabb nyelvet bontott ki, mint bármely fordító-társá. A hivebb és korszerűbb szerb Tragédiát Sztefánovicznek köszönhetjük; a jószándékot, az évtizedes munkát és nem utolsó sorban az igényességet — még ha öncélú volt is nyelvi szempontból — Jankulov Vladiszlávnak.

HERCEG JÁNOS

JÄRNEFELT:

KOIVIKKO LAKÓI

Regény. Atheneum-kiadás 1940

Järnefelt könyvének elolvasása után, mint annyiszor már, ismét elbűvölt az a nyugalmas, egyszerű elbeszélő mód, s az a hő epikai áradás, amely ugyszólván minden skandináv író jellemzője. A Koivikko lakóinak szerzőjét nem ismertem eddig, s most úgy tűnik, mintha Hamsun valamelyik szerelmi szenvedélytől lehiggadt és felmagasztosult történetét halogatnám — hasonlót a Pánhoz — amelybe folyton beszól Haukland érces baritonja, hogy panteista természetimádátára

hívja fel figyelmünket. Pedig Järnefelt regényében éppen azt igyekszik bizonyítani, mennyire nem egy faji közösség él északon egymás szomszédságában, sőt olykor elkeveredve is, mint a svéd Nyholm családja egy kicsi finn faluban.

Nyholm Anders a svéd Vestankyléből a finn Koivikkoban telepedik le, s ott élnek tovább utódai az idegen környezetben. Fia, Helge már finn leányt vesz feleségül, s ekkor mutatkoznak meg azok az ellentétek, amelyek a két nemzetiség között fennállanak. Helge szerelme, vergődése családja és az idegen szokásokat tisztelő felesége között, küzdelme a létfenntartásért és Koivikkoért, amelytől végül mégis meg kell válnia; — a svéd fiú és a finn lány szerelme képezi a regény gerincét. Azontul egy szegény parasztcsalád egyszerű életét ismerjük meg a regényes Suomi egy parányi, nyirfaligettel szegett földjén.

Järnefelt nem analitikus, hanem elbeszélő. Hőseinek lélekrajzát életük külső megnyilatkozásaiból kapjuk. Egy-egy mozdulat, hosszú hallgatás, vagy néhány határozottan kiejtett szó többet mond, mint akármilyen részletes elemzés. S Järnefelt könyvében kivétel nélkül jók az emberek. Még azok is, akik fegyverrel támadnak testvéreikre, hogy megváltoztassák a jogrendet. Az életnek kifürkészhetetlen utjai vannak, s a Sorstól, vagy az Istentől függ, ki melyik utra lép. Janne nem gondolt rosszat, amikor beállt a lázadók közé, mint ahogyan Helge is segíteni akart, amikor véletlenül elárulta barátját. S arról vajon ki tehet, hogy a svéd Greta és a finn Maija nem tudták megérteni egymást?

Talán közhely, ha azt mondjuk, hogy Järnefelt könyve az élet himnusz, de ember és természet oly szoros közösségben élnek egymással Koivikkoban, az élet éppen a maga egyszerűségében oly fenséges, hogy lehetetlen más jelzõt találni.

Az egyszerű stílus, a lírai tájrajz szinte hagyomány a skandináv iro-

dalomban. Északon nem divatosak a különlegesre törekvõ irodalmi mozgalmak; a hû életábrázolás mindennél fontosabb. Järnefelt könyve is azért szép, mert a nagy északiak utját követi; egyéni adottságaival egy magasabb cél felé tart — az emberiség felé. Ennél nemesebb szándéka írónak nem lehet!

Herceg János

SAJTÓSZEMLE

*Szépízüvészet, szerkeszti Mariay Ödön. Elsõ évtolyam, I. szám
1940 október.*

Minden emberi tevékenység alapja a szükség. Kezdetben vala az úr, melybe Isten a hiányzó világot teremté... és mindaz, ami azóta történt és megvalósult, e világot megteremtõ koncepció bélyegét viseli magán; az ember az Isten munkatársa, eszméinek, teremtõ elgondolásainak küldetett végrehajtója. Amikor az emberiséget valamely szükség már nagyon szoritotta, minden esetben gondoskodott arról, hogy hiányérzetét a rendelkezésre álló eszközökkel kielégítse. Így teremtett magának az évezredek folyamán kulturát és civilizációt, ipart és kereskedelmet, tudományt és művészetet. Célkitűzéseit, alkotásra irányuló erőfeszítéseit minden esetben egy valamiféle szükség hívta életre és igazolta.

Az egyetlen, látszólagos kivétel a szabály alól a művészet. A művészi alkotásra irányuló tevékenység sohasem alkalmazkodott a tényleges szükségletekhez, hanem tulburjázott azon, hogy e téren állandóan túltermelés mutatkozott. A művészi termelés és fogyasztás közt nem volt egyensúly, szerves kapcsolat, egészséges kölcsönhatás és talán ez is az oka annak, hogy az önmagára hagyatott, önmagából és önmagának fejlődõ művészet gyakran narcisztikus szertelenkodésekbe lendült és árutakra tévedt. A művészet, megfelelő érdeklõdés és támogatás hiányában valóban csak önmagának és önmagáért élhetett, ha élni akart; elsõsorban önmagának volt szüksége önmagára. S a közönség, mely az ember művészi ösztönmegnyilvánulásait nem érezte lelkébõl lelkezett inségének, többé-kevésbé mind a mai napig értelmetlenül állott a művészi teremtés titkaival szemben s a művészet hiányát annyira nem sýny-

lette, mint ahogyan nem érzi pl. szükségét egy harmadik látószervnek a homloka közepén.

A művészet mindig válsággal küzdött. E válságot egyfelől a nagy kínálat, másfelől a kereslet ugyyszólván teljes hiánya jellemezte. Közönségünk művészi érdeklődése háttérbe szorult az élet egyéb, primár szükségleteivel szemben, és ott is, ahol úgy ahogy megnyilatkozott, oly égenytelennek és kezdetlegesnek mutatkozott, hogy mint művészetünk méltó kiegészítője alig jöhetett tekintetbe. Közönségünk művészi ízlése nem tartott lépést a művészetek fejlődésével és így történt, hogy művészetünknek sohasem volt oly művészeti hinterlandja, amelyből erőt és kitartást meríthetett volna.

Ez a felismerés indította Mariay Ödönt, a Szépművészet szerkesztőjét arra, hogy a lap legfőbb célkitűzését a közönség esztétikai kultúrájának és művészi érdeklődésének fejlesztésében vonja meg. »Szükség volt erre a lapra« — írja Beköszöntőjében —, »mert manapság nincs egyetlen olyan művészeti lapunk sem, mely a szépművészetekkel megfelelő magas színvonalon foglalkoznék, amely egyaránt alkalmas arra, hogy az alkotó művészeket állandó kapcsolatban tartsa a korszerű esztétikai kérdésekkel, mely őket tudásában gyarapítsa, mindenben tájékoztassa«, továbbá pedig: »hogy szülessen egy orgánus, melynek legfőbb célja mindig az lesz, hogy fejlessze, csiszolja a magyar közönség ízlését és magasra élessze a magyar lélek legmélyén mindenkor meglévő vágyat a művészi szép iránt«... »s egyre több és több, mélyebb esztétikai műveltségre vágyó magyart verbuválhassunk abba a táborba, amely — valljuk meg őszintén! — még mindig aránytalanul kicsiny a művészet nagy nemzeti jelentőségéhez, a magyar művészek világszerte megbecsült munkájához képest«.

Mariay Beköszöntője során történelmi visszpillantást vet a magyar képzőművészetek fejlődésére. Sok elismeréssel és szeretettel adózik a Magyar Géníusz évezredes hősi küzdelésének és követi lépésről-lépésre kibontakozását azon a megpróbáltatásokkal teli rögös úton, mely osztályrészül jutott. Külön megemlékezik a prágai Hradszin főterét licsítő világhírű Szent György szoborról, Kolozsvári Márton és György alkotásáról (mely, mint képzőművészetünk nemesi oklevele és tösgyökereességének szimbóluma a címlapot díszíti) majd így folytatja:

»Ha kutatjuk az okot, hogy miként volt lehetséges, hogy ilyen hősiesség, tehetséges gárda hosszú ideig oly kevés megértéssel találkozott, akkor, a mindenkorai magyar szegénységtől eltekintve, azt kell hinnünk, hogy az egyik főbaj az volt, hogy a magyar társadalom művészi nevelésével, irányításával sokáig nem törődtek eleget. A Szépművészet — amint mondtuk — egyik főelőjének tekintti, hogy ezt a hibát kiküszöbölje, hogy az egész történelmi magyar középosztályt és az egyre nagyobb tömegekben felsorakozó, minden téren tanulni, haladni, felfelé törni akaró új, fiatal magyarságot a művészet eszményének megnyerje és odaállítsa a magyar művészet mellé.« — »a Szépművészet az egész magyarság öntudatának felemelését, a szellemi honvédelem minél teljesebbé

tételét igyekszik szolgálni akkor, amikor a Magyar Génusz alkotásának értékét egyre több és több magyar lelkébe óhajtja bevésni.»

A lap első számát elsősorban az anyaországhoz visszatérő Erdély művészetének szenteli. Genthon István Erdély nevezetesebb műemlékeiről közöl magvas tanulmányt s a sajátos erdélyi építőművészet beható elemzése alapján arra a megállapításra jut, hogy, bár ihletői között Itália, Franciaország és Bizánc is szerepel, »Erdély egyiknek sem volt egyszerű művészi tartománya«. Horváth Henrik a Budapest várostörténeti emléktárát felölölő Székesfővárosi Történeti Múzeum keletkezéséről és fejlődéséről ír értekezést s tervezetét közöl az időközben óriási anyaggal bővült múzeumnak a főváros által örökölt óbudai Kiscelli, ill. Schmiedt kastélyban való elhelyezésére. Huszár Lajos »Éremművészet Erdélyben« címmel a magyar alkotószellem egyik legnállóbb és legeredetibb megnyilvánulásáról, az erdélyi éremművészet fejlődéséről ír, a szakavatott hozzáértő alaposágával és elmélyedésével.

Nagy Zoltán »Az erdélyi magyar művészet kisebbségi élete« című cikkében az áldott és titokzatos erdélyi föld tudományos és művészeti vonatkozásban oly gazdag múltjának jellemzése után foglalkozik az elmúlt huszonkét esztendő történetével, az erdélyi szellem ó diadalmas hőskorszakával, vizsgálja küzdelmeit, megpróbáltatásait, azt a sors- és jellemformáló erőt, mely a mai erdélyi művészet kialakulásához vezetett.

— yz — »A hazatérés templomának« elnevezett szabadságtéri rejonmátus templom architekturális problémáiról értekezik. Kopp Jenő: »A magyar művészet sikere Velencében és Milánóban« címen a magyar-olasz művészeti kapcsolatokról, azok alakulásáról és eredményeiről nyújt alapos tájékoztatót. A velencei kiállítás hatalmas anyagi és erkölcsi sikerében az eddig méltatlanul háttérbeszorult klasszikus magyar művészet diadalmas megújulásának jeleit látja, melynek jellegzetesebb képviselői, Vaszary, Koszta, Szőnyi és Bernáth körül csoportosulnak mindazok, akik e nemes szellem kultuszának tiszteletében nevelkedtek fel. Sok rajongással, elmélyedéssel jellemzi a kiállítás irányadó művészetének, Koszta Józsefnek, Szőnyi Istvánnak és Bernáth Aurélnak művészi célkitűzéseit. Beszámol ezenkívül a XVIII. milánói Iparművészeti Kiállításról, ugyszintén a Budapest székesfőváros által Milánóban megrendezett budapesti metszet- és magyar éremművészeti kiállításról, ahol különösen ez utóbbi keltett osztatlan figyelmet és elismerést.

(fehérvári) aláírású cikk a Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter által kezdeményezett: »művészeti hetek« nyiregyházi sikereiről számol be, ahol, éppugy, mint a már eddig megrendezett székesfehérvári, győri és kassai művészeti hetek keretében, felvonultak a magyar képző-, ipar- és szépművészet alkotásai, megtűzdelve zeneci-, szín- és táncművészeti előadásokkal, s felejthetetlen ünnepnapok emlékével gazdagítva Nyiregyháza városának lakóit.

A fentiekén kívül kisebb ismertetéseket közöl még a lap a Római Magyar Intézet kiállításáról és annak művészeti ösztöndíjairól, a vidéki városok művészeti életéről, a magyar művészek nyilvántartó hivataláról, a műkereskedlem szabályozásáról stb.-ről.

Irodalmi szemle

A könyvszemle rovatban NZ Gerevich Tibor »Erdélyi magyar művészet« című, rövid, de mégis uttörő jelentőségű művét ismerteti.

A lap színes és mélynyomású illusztrációi méltó kiegészítői annak a nagyvonalú, reprezentatív szellemnek, mely a lap szerkesztésében megnyilvánul.

Kisbéry János

*

Forum, magyar olasz kulturális és gazdasági szemle. Főszerkesztő: Marjay Frigyes. Szerkeszti Horváth István, 1940. Október.

»Az antik Róma birodalmi politikája« címen térképekkel illusztrált cikkek foglalkoznak az Impérium Romanum, még is aktuális történetével. A hatalmas római birodalom nagyságának titkát és legszembeötlőbb jellemvonását más hódítókkal szemben az alkotó koncepcióban jelöli meg. Ennek az alkotó koncepciónak legékezően szóló bizonyítéka a római ut-hálózat, melynek már abban az időben sem az volt a kizárólagos rendeltetése, hogy a hódító légiók összeköttetését biztosítsa, hanem kifejezetten az is, hogy az elfoglalt és meghódított területeket gazdasági és kereskedelmi szempontból szervesen a birodalomhoz kapcsolja. — »A birodalom a legtekélyesebb állami gépezet volt. Harcolva előretörő légiói, újabb területek elfoglalása mögött nemcsak hatami vágy rejtőzött. A légiók által elfoglalt pacifikált és külső ellenségek ellen megvédett országokban utak, vízvezetékek, római városok épültek, fürdőikkel és amphi-theátrumokkal. Provinciák keletkeztek, amelyekben a római jog, a római hivatalnokok, a római katonák a kulturát és a civilizációt hozták.«

A »Nagy olasz hadvezérek arcképcsarnoka« rovatban Badoglio Pietro élettörténetével ismerkedünk meg.

»Franciaország összeomlásának okai olasz szemmel« címen Horváth István ismerteti az Istituto Nazionale di Cultura Fascista külön e tárgyban kibocsátott tanulmányát, mely Franciaország összeomlásának okait teszi elemzés tárgyává. Legfigyelemreméltóbb megállapítása, hogy »dynamizmus nélkül egy nemzetet a haladás után előrevinni nem lehet.« Statisztikák alapján összehasonlításokat tesz Európa vezető államainak születési és halálozási viszonyairól és arra a következtetésre jut, hogy a francia nemzeti szellem sok tekintetben elaggott, elveszítette regenerálódó képességét és pusztulásra van ítélve. »Abban a pillanatban, amikor egy nép kielégítettnek tekinti magát gazdagság, hatalom és presztizs tekintetben, már nincsen szerepe a világ színpadán. Az ilyen nép hasonló a nyugdíjashoz, aki a járadékából él.« De az a vereség talán még mindig nem jött túlkésőn ahhoz, hogy még egyszer felrázza Franciaországot és meghozza számára azt, amire sem a jólét, sem a gazdagság, sem a hatalom nem volt képes: a francia nemzeti szellem megújíthatóságát.

Giuseppe Landi, a genovai egyetem tanára »Munkásvédelem a fasiszta testületi rendszerben« címen írt mélyenszántó és figyelemreméltó tanulmányt a munka új felfogásáról. — »Egyesegyedül a munka az,

amely igazolja a társadalmi közösségben élő embernek a közösség szempontjából tekintett hasznosságát. — »A korporatív államban a munka többé már nem tárgya, hanem alanya a gazdasági életnek, mert a munka az, ami a tökélet létrehozza és felhalmozza.« (Mussolini.) A fascizmus uralomrajutásával megbukottnak tekinti a liberális felfogás elveit s azok helyébe a Munka Alkotmányának fascista megfogalmazású principiumait ismeri el érvényesnek. A továbbiak során ismerteti a korporatív rendszerben a munkás és munkaadó viszonyának alapelveit, jogait és kötelességeiket egymással, ugyszintén az állammal, mint legfőbb gazdasági és társadalmi tényezővel szemben.

Oreste Siana: »Az olasz textilipar fejlődése« című cikkében történelmi visszapillantást vet a textilipar keletkezésére és fejlődésére. Ismerteti az olasz selyemgyártás adatait, helyzetét a világpiacon, gyártási elveit. A fascizmus szerepét az olasz selyemipar felvirágoztatásában egyetlen számadattal jellemzi: az 1931. évi nyersselyem termesztés 5,400.000 kg-jával szemben 1938-ban az évi termelés 20.000.000 kg.

Az olasz gyapjú- és szövőipar legnagyobb kapacitását ugyancsak a fascizmus husz éve alatt vivta ki. E téren azelőtt behozatalra szorult, míg ma a gyapjú- és szövőipar is jelentős hányadát képviseli a kivitelnek. A fésűsfonó és kártoltfonó ipar is állandóan emelkedő irányzattal szerepel Olaszország textilipari fejlődésében. Az olasz pamutipar már régóta jelentős tényező a világpiacon. Az ismertetés adatait még a kender-, len és juta-ipar helyzetéről szóló beszámoló egészíti ki.

A *Gazdasági Szemle* rovatban Tunisz gazdasági viszonyairól találunk kimerítő ismertetést, mely, mint par excellence olasz élettér, az olasz érdeklődés homlokterében áll.

A *Könyvszemle* rovatban »A fascista Olaszország a magyar szellem tükrében« cím alatt Mátyás királyig visszamenően vázolja a magyar-olasz kulturális és művészeti kapcsolatok történetét és ismertetést közöl azokról a részben olasz, részben magyar, eredeti vagy fordított művekről, amelyek ezt a kapcsolatot a múltban és a jelenben ápolni hivatottak voltak.

Kisbéry János

»Hajnaldik. Az alföldi fiatal értelmiség nemzetpolitikai szemléje.
Főszerkesztő: Kiss Barnabás dr. 1940. október.

Juhász Béla dr.: »Országgyarapodás és köznevelés« cím alatt a megváltozott Magyarország szellemi, gazdasági és szociális újjászervezésének kérdéseiről értekezik. Vázolja a múlt hibáit és mulasztásait, azt a felszínes és csak a látszatra építő klebelsbergi kulturpolitikát, melynek sohasem az eredmény, hanem mindig csak a »dokumentálás« volt a fontos. Idézi »a kulturálifény csatakiáltással épített 5000 népiskolai »objektumot«, amelyekhez a 6 km.-ről hófúvással küzdő tanyai parasztyermekeknek nem építették utat, helyette trianoni szegénységünket megvilágító pompás, csillogó palotákra kellett a pénz, hogy az utókor elolvashassa:

Te saxa loquuntur s hogy a fehér asztaloknál a kőszai angoloknak elmondhassuk: mennyire nyugatiak vagyunk... — »Mennyivel egészségesebb lett volna az ófelnémet nyelv magánhangzó változásának kutatása helyett alaposan megismerkedni már akkor a nemzetiségi kérdésekkel s a görög, latin, angol, francia nyelv tanulása mellett a szerb és román nyelvet is tanítani.« — »Mennyivel észszerűbb jelenet lett volna kisebbségi intézetet alapítani halbiológiai intézet helyett... és magyarságtudományi intézményt szervezni a lilafüredi szálló helyett...« Őva int attól, hogy az országgyarapodás tényét oly eredménynek tekintsük, mely hibáinkat és mulasztásainkat is igazolja s a válságból kivezető utat a köznevelés okos és körültekintő megszervezésében jelöli meg.

Tompai László dr. az erdélyi földkérdés ügyéhez szól hozzá nemzetpolitikai és szociálpolitikai szempontból. Fejtegetéseinek kiindulópontja a román földreformtörvény, amelyet céltudatosnak, következetesnek és eredményesnek jellemez. Abból a körülményből, hogy Romániában négyféle földreformtörvényt hoztak, külön Ó-Romániára és külön Bessarábiára, Dobrudzsára és Erdélyre, azzal a bevallott céllal, hogy Erdélyben a román-ságot a magyarság rovására megerősítsék, arra a következtetésre jut, hogy »a magyarság megerősítése érdekében a románsággal szemben hasonló céltudatossággal kell eljárni.« A megoldást »a magyarság szaporodásának elősegítésével, tehát a magyar család komoly megerősítésével, radikális magyar földbirtokpolitikával« véli elérni. A magyarság érdekében a »szegyet szegért« elvét kívánja érvényesíteni a románsággal szemben. A legközvetlenebb földbirtokpolitikai feladatokat alapjának magát az Ó-Románia megalkotott törvényt tekinti irányadónak, mely szerint »minden oly birtokkiszajátítás, mely az Ó-Romániára nézve érvényes rendelkezéseket meghaladta, érvénytelennek volna tekintendő, arra az elvi alapra helyezkedve, hogy az erdélyi agrártörvény rendelkezései a régebbi földbirtokosokkal szemben nem tartalmazhatnak szigorúbb szabályokat, illetőleg az új földbirtokosok részére nem biztosíthatnak nagyobb jogokat, mint amilyenek az Ó-Romániára nézve megalkotott agrártörvény megfelelő szabályaiban foglaltak.« Az erdélyi agrártörvény egyik rendelkezésének érvényesítése alapján (mely valóban tültezte magát minden belátáson) magát az erdélyi román agrárreformot is érvényteleníteni lehetne, amennyiben ez a rendelkezés ugyanis kimondja, hogy »az 1885 óta földhözjuttatott magyarok birtokai a románok által kizajátíthatók.« Az erdélyi földkérdés alapos és kielégítő rendezése érdekében határozott és céltudatos cselekvést sürget.

Penkert Mihály dr.: »Gonlatok: egy román törvény margójára« címen foglalkozik azzal a román törvénnyel, mely igazoló eljárásnak veti alá a Nagy Románia-korszak minden miniszterét, általában közpénzzel rendelkező vezetőszemélyiségét és jellemző visszaemlékezéseket közöl azokból az időkől, amelyek ennek »az igazolóra és igazoltra egyaránt megszögyenítő« törvénynek a meghozatalát szükségessé tették s amelyek ugy a magyarság, mint a dolgozó románság számára örökre emlékeztetésekké maradnak.

Kovács Lajos dr.: »Spanyolország új világbirodalmi utjai« címen a

falangista Spanyolország filozófiai, társadalompolitikai és gazdasági célkitűzéseiről ad számot beható értekezés keretében. A falangista világnézet filozófiai alapját a katolicizmusban jelöli meg. A mozgalom politikai-társadalom alapját a feltétlen tekintély elve képviseli. Ebben »döntő szerepe van az egy-párt-rendszernek és a testületi önkormányzatoknak«. — »Gazdasági szempontból Spanyolország, épügy, mint Német- és Olaszország: munka-állam«. — »Elfordul a marxizmustól és szöges ellentétben áll a kapitalista szervezési renddel. Munkásmozgalmuk hadat üzent a liberális-kapitalizmus munkáskizsákmányoló önzésének és profithajhászásának, a bankok és kartellek szemérmetlen uzsorájának.« A nemzeti Spanyolországot ezidőszerint II. Pülöp uralmának, Spanyolország világhatalmi fénykorának eszménye hatja át.

Vámos Kálmán dr.: »*Új magyar agrárértelmiség felé*« címen a kecskeméti m. kir. áll. mezőgazdasági középiskola működéséről számol be. Vázolja az intézmény felállítása körül lefolyt több évtizedekre visszanyúló küzdelmet. Vizsgálat tárgyává teszi az iskola működését, főként abból a szempontból, hogy »lesz-e értékes társadalmi réteg a mezőgazdasági középiskolát végzetekből.« Ismerteti az iskola munkarendjét, az oktatás elméleti és gyakorlati irányelveit s a leszűrt tanulságokat abban foglalja össze, hogy a gazdasági középiskolák hivatottak »kitermelni a gazda-középrételemiséget, amely megteremtí a virágzó és így magas élet-színvonalat biztosító, nagy jövedelmet hozó parasztbirtokok ezreit és ezzel a magyarság fajban legtisztább népi tömegeinek biztosít nagyobb élet-lehetőséget és mégnagyobb terjeszkedést.«

Sántha György: »*Szitakötő 1940-ben*« című verse közvetlen, bájos és mély, valóságos költemény-csoda.

Somlai Mihály a magyar önkéntes munkaszolgálatról ír tanulmányi értekezést. Az önkéntes munkaszolgálat közelebbi célját abban határozza meg, hogy »az egyetemi és főiskolai hallgatókat valamint szigorlókat nyáron foglalkoztassa közérdekű munkák elvégzésétése által, a résztvevők nemzeti és szociális irányu neveltetését kiegészítse«, illetve: »az állampolgári nevelésre, a jellemképzésre, a nemzetvédelmi kiképzésre és az értelmiségi ifjúság fizikumának feljavítására« alkalmat szolgáltatassan.

A *Szemle*-rovatban Gerencsér József ismerteti Gergely Pálnak a székelység történelmi küldetéséről s a székelymagyarság nagy fiainak életéről írott »*Székelvilágjárók*« című könyvét.

Kisbéry János

Délszláv-Magyar Szemle. Szerkesztő: Csuka Zoltán. 1940. október.

A lap vezető cikkében Csuka Zoltán a határaiban ismét megnövekedett ország növekvő feladatairól, megoldásra váró szociális és kisebbségpolitikai kérdéseiről ír. Oly rendezés szükségességét hangoztatja, mely tartós és kielégítő módon oldja meg az előttünk álló problémákat s oly orvosságot teremt, »amelyben velünk, magyarokkal együtt minden más nemzet tagjai is igazán otthon érezzék magukat«.

Irodalmi szemle

Jancsó Elemér: »Az erdélyi magyar iskolaállítás husz éve« című tanulmánya, mint a szerkesztő bevezető soraiból megtudjuk, még a bécsi döntés előtt íródott, de ennek ellenére időszerűségéből mit sem veszített, sőt, tekintettel arra, hogy a döntés innen is, túl is jelentékeny kisebbséget hagyott, egyenesen a kisebbségi kérdés kölcsönös és kielégítő rendelkezésének alapjául szolgálhat.

Az új szlovák szellemiség kérdéseivel foglalkozó cikk ismerteti a szlovák szellemiség forrongásának és kialakulásának hatótényezőit s mint ilyen első helyen a politikumot említi meg, mint a szlovák szellemiség par excellence jellemző megnyilatkozási formáját. A politikai irányzat túltengésének látható következményeként említi a gyorsforralón felfőzött szlovák történelmi mult köztudattá erőszakolását, mely a mai Szlovákiát az egykori szvatopluki birodalom folytatásának és közvetlen örökösének tekinti s célja, hogy a szentistváni állameszmével szemben a szvatopluki állameszmét játssza ki, mint rangidősebbet s így létjogosultabbat. A törvényszék egy másik csoportja egy közelebbi szlovák délibáb, Kassa körül táncol és azon fáradozik, hogy Szlovákiának Kassához való nemzeti és történelmi jogát a magyarsággal szemben elvitassa. A továbbiakban ismerteti Szlovákia tudományos és kulturális intézményének célkitűzéseit, az idvóvági irodalmi, néprajzi, népnevelési és nyelv-művelési adatokat. Irodalmát elsősorban a programossággal jellemzi. Egész irodalma a politikum szellemében fogant és annak szolgálatában áll; elfogult, részrehajló, gyűlölködést-szító, revizionista és magyarelles. Ez az irányzat főként a dilettantizmus elburjánzásának kedvez. Az irodalmi fejlődés irányát az értékek kiválasztódásának megindult folyamatában s a »Nemzeti ponyva« fokozatos elsovadásában látja.

A pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet közleményei sorában Románia, Jugoszlávia és Szlovákia kisebbségi vonatkozású eseményeiről számol be. A Könyvszemle rovatban dr. Biró Vencel: Székhelyi gr. Majláth G. Károly című könyvéről Kozocsa Sándor, Kodolányi János: Süllyedő világ című könyvéről pedig Csuka Zoltán közöl ismertetést. A Sajtószemle rovatban a Külügyi szemlééről, a Jelenkor-ról, a Magyar ut-ról, az Új Magyarország-ról és a Kalangyá-ról közöl ismertetést B. S. tollából. A Kalangyából külön kiemeli Herceg Jánosnak Szenteleky Komérról és Draskóczy Edének »Kisebbség és erkölcsiség« címen írt cikkét. A lapot még az Órhely-rovat közleményei egészítik ki.

Kisbéry János

Szociális Szemle. Szerkesztő: Erdő-Harrach Béla. 1. évf. 6. szám.

Neubauer Gyula: »A népesedélmélet lényege« című cikkének bevezető soraiban rövid áttekintést nyújt a malthusi tanok alapvető kérdéseiről, utalva a kérdés körül tapasztalható általános tájékozatlanságra. Felhívja figyelmünket arra, hogy a malthusi tételből igen sokan azt a téves következtetést vonták le, mintha Malthus, a limine ellensége lenne a népszaporodásnak, holott ő csak »a túlnépesedésből származó bűnnek és nyo-

mornak ellensége, ami pedig kétségtelenül nem egy és ugyanaz. Megállapítja, hogy valamennyi ismert népesedés elmélet a malthusi tanokból indult ki s így azok e kérdés fejtegetésénél sohasem mellőzhetők.

A továbbiak során tisztázni igyekeznek a népesedéseméleti alapfogalmakat és rámutat arra, hogy e téren a legtöbb félreértésre a közgazdaságtani vonatkozásoknak az élettani vonatkozásokkal való összehavarása adott alkalmat. Malthus elsősorban közgazdász volt, fejtegetései is mindig közgazdasági természetűek s mint ilyenek, szigorúan tudományos jellegűek, megcáfolhatatlanok. Malthus nem volt hiva a népesség szaporodás korlátozásának, hanem csak a munkásosztály szaporodásának mértékét igyekezett egyensúlyba hozni azokkal a *közgazdaságtani* körülményekkel, amelyek alakulásától boldogulása függ. Ennek egyetlen eszköze pedig a kínálat-kereslet viszonyának szabályozása. A közgazdaságtani törvények megkötésének és megrendszabályozásának szükségessége a nemzetiszocialista rendszerekben egyenes igazolása a Malthusi tétel érvényességének s ebből a szempontból a megoldás nem egyéb modus vivendié s a malthusi tétel érvényességének de facto elismerésénél. Malthus ugyanazt akarta, mint amit a nemzeti szocializmus a gyakorlatban megvalósított: a népesség életszínvonalának emelését, sőt, ezzel együtt a népesség szaporodásának előmozdítását és csak az eszközei voltak mások. A malthusi közgazdaságtani elmélet mindig a kereslet-kínálat viszonyát tartja szem előtt. »Ha a munkabér alacsony, ez azt mutatja, hogy a munkaerő kínálata túl nagy a kereslethez viszonyítva vagyis a munkásosztály szaporodása nagyobb, mint amilyen a munkabér megfelelő alakulása érdekében (és nem egyéért!) kívánatos volna. A munkabér *természetes* emelésének módja tehát az volna, hogy a munkásosztály szaporodása lassubbá váljék, hogy így a munkaerő túlkínálata megszűnjék, vagyis *az az ok, mely a munkabért alacsonyan tartja.* (Mert más ok nem jöhet tekintetbe. A tőke profit-éhsége természetes tünet, sőt, a termelés nélkülözhetetlen ösztönzője s alacsony munkaerő-kínálat esetében éppen maga ez a profit-éhség az, mely a munkabérek felhajtja s a keresletre rákényszeríti. Így egyszerűen a mindenkorai munkaerő-kínálatról függ, hogy a profit-éhség a munkásság malmára hajtja-e a vizet vagy pedig ellene.)

Vizy András: »Zala vármegye szociális feszültsége« című tanulmányában beható alapossgal és felkészültséggel szól hozzá ehhez a maga remében egyedülálló s Magyarország szociális újrendezése során külön elintéztést igénylő kérdéséhez, mely elsősorban Zala vármegye túlnépesedésében és elszegényedésében jut kifejezésre. A módszeresen feldolgozott és statisztikai adatokkal bőven alátámasztott tanulmány legfigyelemreméltóbb megállapítása az, hogy ha a magyarországi földbirtokreform során a nagybirtokokat olyanformán veszik igénybe, hogy pl. a Zala megyével határos somogyi, baranyai, stb. nagybirtokokat egyszerűen szétcsújtják a környékbeli (helybeli) földigénylők között, hogy azoknak a zalai sommásmunkásoknak a helyzete még súlyosabbá válik, *akkik eddig ezeken a nagybirtokokon dolgoztak.* Ebből a körülményből természetesen követhetnek, hogy ezeknek a zalamegyei sommásmunkásoknak a

Irodalmi szemle

szomszéd vármegyékbeli nagybirtokok *természetes életterüket képezik*, amelyekkel szemben a földreform során igénylőknek *szertett* jogaik vannak. Egyébként magát a földreformot és eltelepítést Zala vármegye szociális feszültségének levezetése szempontjából nem tartja *elégős*nek s elsősorban az ipari munkaalkalmak teremtését, a talajjavítással egybekötött *belterjes* gazdálkodás bevezetését és a közlekedési hálózat megfelelő kiépítését tartja haladéktalanul megvalósítandónak.

Burchardt-Bálaváry Erzsébet: »*A Montessori nevelés jelentősége a népnevelésben*« címen Montessori Mária több évtizedes idevonatkozó tapasztalatai és megfigyelései alapján a mai gyermeknevelés alapelveit ismerteti.

»*A magyar néptáplálkozás korszerű kérdései*« cím alatt Somogyi Zsigmond az élettani és táplálkozástani kutatások egybevetése alapján arra a megállapításra jut, hogy Magyarország néptáplálkozási színvonala mélyen az élettani norma színvonala alatt áll. A kérdés elsődrendű nemzetvédelmi fontosságának hangsúlyozásával utal azokra az összefüggésekre, amelyek az egyes fajok és népcsoportok táplálkozási viszonyai és testalkatuk kialakulása elcsenevésesedése és pusztulása között fennállanak. A néptáplálkozás kérdéseinek mielőbbi kielégítő megoldását mint elsődrendű nemzetvédelmi feladatot ajánlja az illetékesek figyelmébe.

Melly József: »*Az orvos egészsége*« című tanulmányában az orvos-társadalom szociális és egészségügyi viszonyait teszi elemzése tárgyává.

A Szociális Figyelő rovatban Földes Béla: »*Miért munkavállaló és nem munkás? — Miért szabadidőmozgalom és nem munkáspihenő?*« című nyílt levelében a helyes szociálpolitikai nomenklatura érdekében a munkás megjelölést ajánlja az idegenből fordított munkavállaló helyett s ugyanígy a munkáspihenőt a szabadidőmozgalom helyett.

Földes Sándor a Rockefeller alapítvány működésével foglalkozó cikkében az intézet által felhasznált összegekről közöl kimutatást és szembeötlőnek találja, hogy azok között a társadalomtudományi kutatás jelentős tétellel szerepel, jeléül e kérdés világszerte felismert fontosságának.

A munkásoktatás tantárgyairól szóló ismertetés összehasonlításokat közöl a különböző világvárosok munkásiskoláiban eszereplő tananyagról és a munkásoktatás főbb irányelveit abban határozza meg, »*hogy a munkás a mai társadalom értelmes és megértő tagjává neveltesék, hogy megértse az állam és a társadalom természetét és azok fejlődési törvényét, hogy ismerje a mai problémákat, hogy képes legyen azokhoz hozzászólni; képes legyen magának helyes ítéletet alkotni minden tendencia, minden más oldalról jövő nyomás nélkül*«.

Szendé István figyelemreméltó tanulmánya a dán népfőiskolák működését ismerteti. Ebből megtudjuk, hogy a dán népfőiskolák az élet iskolái, amelyek nem szolgáltatnak alapot semmiféle képzésre. Az iskolák látogatása nincs semmiféle előképzettséghez kötve, sőt, az iskolák alapítása és vezetése sem. (Valamennyi magániskola.) Iskolát Dániában bárki nyithat s amennyiben annak létjogosultságát megfelelő hallgatóval két éven keresztül igazolni tudja, az állam azt hivatalosan elismeri és anyagilag támogatja, a tanítás rendjébe való befolyás és minden egyéb kikö-

tés vagy megszorítás nélkül. Ez a támogatás magában foglalja a tantestület fizetésének 50%-át, a tulajdonos illetményének 20%-át, a taneszközök vételárának 35%-át és az épület amortizálásának 10%-át. Azok a tanulók, akik az iskoláztatás költségeinek viselésére csak részben vagy egyáltalán nem képesek, ugyancsak havi 50 korona állami támogatásban részesülnek. A dán népfőiskolák működésének közvetlen eredménye Dánia gazdasági és kulturális felvirágozása valamint az, hogy a dán mintagazdaságok ma minden más gazdaságok eredményeit tulszárnyalják Európában.

»A francia parasztság érdekképviseleti mozgalmai« című cikkben Bodó József a franciaországi agrárszindikátusok keletkezését és működését ismerteti.

A lap tartalmából megemlítjük még a Szociális Tudósító alábbi közleményeit: Gróf Teleky Pál miniszterelnök nyilatkozata a sajtó számára, Szociális intézkedések a visszacsatolt Felvidéken és Kárpátalján, A fontosabb munkakört betöltő ipari alkalmazottak felmondási idejének és végkielégítésének szabályozása, A legkisebb gazdasági munkabérekről szóló törvény, A német tisztviselők jogviszonyának rendezése, A munkanélküliek segélyezése a cseh-morva protektorátusban, Az áremelkedés és a létfenntartási költségek Olaszországban, az olasz bányászok szakoktatása, Munka-életteni kurzus olasz munkások részére, Az árak ellenőrzése Olaszországban, Az ipari települések tanulmányozásával megbízott Angol Királyi Bizottság jelentése, Az angol ipari átképző központok tanulmányai, az árszabályozás Angliában, a brit munkanélküliség ellen való biztosítás, A munkaügyi bíraskodás és békéltetés az USA-ban, A gazdaság és a munka védelméről szóló török törvény, Az öregek és vakok nyugdíja Kanadában.

A Könyvszemle rovatban Balogh Elemér Wünscher Frigyes: »Szervezett agrárértékesítés« című könyvét ismerteti.

Kisbéry János

...minden könyv a
Globus könyvesboltban
 Novi Sad, Kralja Petra II. u. 42.

Kérje ingyenes ismertetőnket !

A NYUGAT UTOLSÓ KIADVÁNYAI:

Kosztolányi Dezső:	Erős várunk, a nyelv	8'— P.
„	Lenni vagy nem lenni	8'— „
Szabó Zoltán:	Összeomlás — Páris-Bordeaux-Nizza	4'80 „
N. Pulszky Romola:	Nizsinszkij (Gyönyörű illusztrációkkal!)	7'20 „

KARÁCSONYI KÖNYVUJDONSÁGAI:

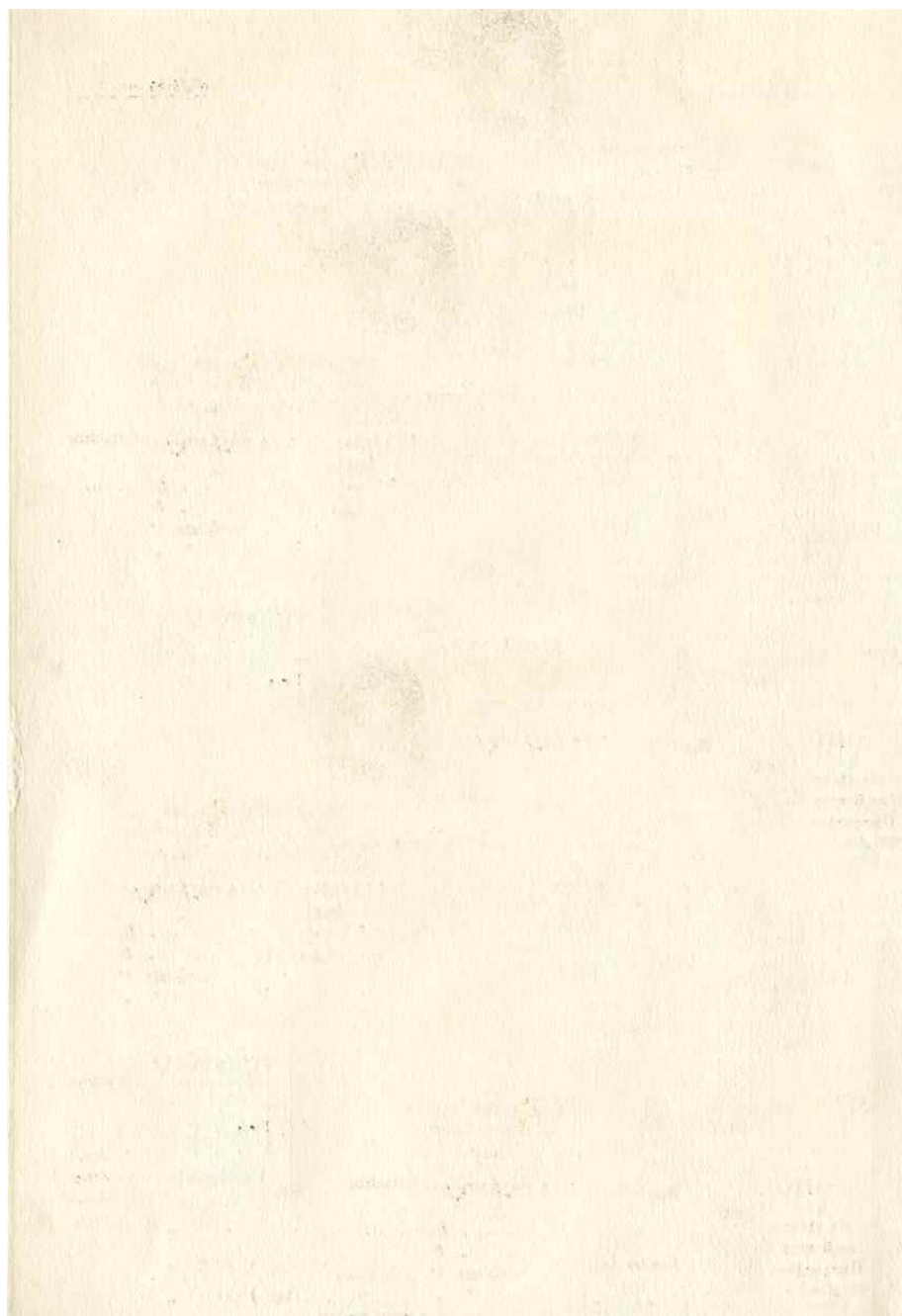
Cs. Szabó László:	Erdélyben	3'60 P.
Hegedüs Lóránt:	Ady és Tisza	3'60 „
Kosztolányi Dezső:	Kortársak	8'— „

(Megrendelhetők a Kalangya kiadóhivatala útján)

A „STUDIUM“ KÖNYVKERESKEDELMI R. T. (BUDAPEST, KECSKEMÉTI U. 8.) KIADVÁNYAI:

Reményik Sándor:	<i>A műhelyből</i> (kötve)	48'— din.
„	„ <i>Szemben az örökméccsel</i> (Versek)	24'— „
Ravasz László:	<i>A lélek embere</i> (Emlékezés Prohászka Ottokárról)	10'— „
„	„ <i>Két beszéd</i> (kötve) (Tisza István és a magyar tragédia)	41'— „
Teleki Pál gróf.		
Vargha György:	<i>A modern földrajz oktatása</i>	36'— „
Sz. Veres Jolán:	<i>Virágos fűn otthonok</i>	36'— „
Kortársaink:	<i>Babits Mihály, irta: Juhász Géza</i>	19'50 „
„	„ <i>Bartók Béla, irta: Haraszi Emil</i>	19'50 „
„	„ <i>Móricz Zsigmond, irta: Juhász Géza</i>	19'50 „
„	„ <i>Tormay Cecile, irta: Hankiss János</i>	19'50 „
„	„ <i>Zilahy Lajos, irta: Ruzsitska Mária</i>	19'50 „

Beszerezhetők a „Stadium“ Könyvkereskedelmi Rt. jugoszláviai le-
katánál, a „Globus“ könyvesboltban,
NOVI SAD, rajja Petra II. br 42.

Kéziratküldők figyelmébe!

A szerkesztőség kéziratokat senkinek nem ad vissza, kéziratküldők leveleire csak abban az esetben válaszol, ha írásaik azt indokoltá teszik.

1940. December

KALANGYA

12. Szám

Odgovorni urednik: — Felelős szerkesztő: Dr. TILLER-TIMÁR FERENC

A KALANGYA minden közleményéért írja felel. — Szerkesztik:
SZIRMAI KÁROLY és DRASKÓCZY EDE

Felelős kiadó: SZIRMAI KÁROLY. Szerkesztőség és kiadóhivatal
postai cím Novi Vrbász 2 (Šećerana)

A szerkesztőség kéziratokat nem küld vissza.

Štamps Minerva D. D. nyomása — Za štampariju
odgovara — a nyomásért felel: Nagy Aleksandar